

SAVONIA

ammattikorkeakoulu

OPINNÄYTETYÖ - AMMATTIKORKEAKOULUTUTKINTO
SOSIAALI-, TERVEYS- JA LIIKUNTA-ALA

LASTEN AGGRESSIIVINEN JA VÄKIVALTAINEN KÄYTTÄYTYMINEN

Perehdytysmateriaalia lasten- ja nuorten koti Himaharjuun

TEKIJÄT Katja Arponen
Jennileena Oravala

Koulutusala Sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala	
Tutkinto-ohjelma Sairaanhoidajan tutkinto-ohjelma	
Työn tekijä(t) Arponen Katja, Oravala Jennileena	
Työn nimi Lasten aggressiivinen ja väkivaltainen käyttäytyminen – perehdytysmateriaalia lasten- ja nuorten koti Himaharjuun	
Päiväys 10.4.2024	Sivumäärä/Liitteet 39/2
Toimeksiantaja/Yhteistyökumppani(t) Lasten- ja nuorten koti Himaharju	
<p>Tiivistelmä</p> <p>Opinnäytetyössä toteutettiin perehdytysmateriaalia Lasten- ja nuorten koti Himaharjuun lasten aggressiivisesta ja väkivaltaisesta käyttäytymisestä, aggressiivisen ja väkivaltaisen käyttäytymisen syistä ja siihen liittyvästä ennakkoinnista. Opinnäytetyössä keskityttiin pienten, 7–12-vuotiaiden lasten aggressiivisen ja väkivaltaiseen käyttäytymiseen. Opinnäytetyön tavoitteena oli lisätä Himaharjun työntekijöiden tietoisuutta lasten aggressiiviseen ja väkivaltaiseen käyttäytymiseen liittyvistä syistä, sekä väkivaltilanteisiin liittyvästä ennakkoinnista jo perehdytysvaiheessa.</p> <p>Psyykinen väkivalta on lastensuojelutyössä yleistä. Psyykkistä väkivaltaa työssään kokenut työntekijä voi tuntea stressiä, ahdistusta ja haluttomuutta työskennellä väkivaltaa käyttäneen henkilön kanssa. Kunnollinen työhön perehdytys, jossa kerrotaan lasten aggressiivisesta ja väkivaltaisesta käyttäytymisestä, voi lisätä motivaatiota työskennellä ja sitoutuneisuutta työhön lastensuojelulaitoksessa.</p> <p>Aggressiivisuus ja väkivalta eivät tarkoita samaa asiaa. Aggressiivisuus on tunne, väkivalta on aggressiivista käytöstä. Väkivaltainen käyttäytyminen on tekoja itseä tai muita kohtaan, jonka tarkoituksena on tahallisesti aiheuttaa harmia, vahingoittaa ja jossa toisen tunteista ei välitetä. Aggressiivisuus on jokaiselle ihmiselle kuuluva tunne. Jokainen meistä voi tuntea aggression tunteita ja suuttua niin, että tuntuu ettei hallitse itseään. Ongelmaksi aggressiivisuus muodostuu silloin, kun se purkautuu väkivaltaisena käyttäytymisenä.</p> <p>Tämän perehdytysmateriaalin avulla Himaharjun työntekijöille voidaan taata samanlainen perehdytys lasten aggressiiviseen ja väkivaltaiseen käyttäytymiseen liittyen. Perehdytysmateriaali on helposti käytettävissä ja sitä voi päivittää tai täydentää tarvittaessa. Perehdytys on tärkeä osa työturvallisuutta. Työturvallisuudesta vastaa työnantaja ja sitä ohjaa työturvallisuuslaki.</p> <p>Opinnäytetyö oli toiminnallinen kehittämistyö. Toimeksiantajana opinnäytetyössä oli lasten- ja nuorten koti Himaharju, 21-paikkainen yksityinen lastensuojelulaitos Kiuruvedellä. Heidän perehdytysmateriaalissaan ei ole aiemmin ollut tietoa lasten aggressiivisesta ja väkivaltaisesta käyttäytymisestä. He saivat käyttöönsä PDF-tiedoston, jota käyttää perehdyttäessä uusia työntekijöitä.</p>	
Avainsanat aggressiivisuus, väkivaltainen käyttäytyminen, perehdytys, työturvallisuus, ennakointi	

Field of Study Social Services, Health and Sports	
Degree Programme Degree Programme in Nursing	
Author(s) Arponen Katja, Oravala Jennileena	
Title of Thesis Aggressive and violent behaviour of children – Orientation material for Children’s and Youth home Himaharju	
Date 10.4.2024	Pages/Appendices 39/2
Client Organisation /Partners Children’s and Youth home Himaharju	
<p>Abstract</p> <p>This thesis is about producing orientation material about children’s aggressive and violent behaviour, reasons for that kind of behaviour and anticipating aggressive and violent behaviour.</p> <p>This thesis is focused on about young, 7-12-year-old children’s aggressive and violent behaviour. The goal of this thesis was to increase the awareness of the employees of Himaharju of the reasons for children’s aggressive and violent behaviour and anticipating violent situations already in the orientation phase.</p> <p>Psychic violence is common when working in child welfare. An employee who has experienced violence at work might feel stress, anxiety, and might feel reluctant to work with a person who behaves violently. Proper orientation and talking about children’s aggressive and violent behaviour might increase motivation and commitment to work in child welfare.</p> <p>Aggression and violent behaviour are not the same thing. Aggression is a feeling; violence is aggressive behaviour. Violent behaviour means that a person wants to hurt someone or themselves. These actions are meant to hurt, or cause some kind of harm, not caring about another person’s feelings. Aggression is a normal feeling that exists all people. All people can have feelings of aggression and become so angry, that they feel they cannot control themselves. When someone’s aggression erupts as a violent behaviour, then it becomes a problem.</p> <p>With this orientation material Himaharju can familiarize their new employees with the aggressive and violent behaviour. The orientation material is easily accessible, it is also easy to update or supplement when needed. Orientating is an important part of occupational safety. The employer is responsible for the safety of the employees and occupational safety is governed by the Occupational Safety and Health Act.</p> <p>Children’s and Youth home Himaharju was our partner in this functional thesis. Himaharju is a private Child Welfare Institute in Kiuruvesi, they have 21 rooms for school-aged children. They have not had orientation material about children’s aggressive and violent behaviour before, so they gained access to the PDF-file they can use for orientating new employees.</p>	
<p>Keywords aggression, violent behaviour, orientation, occupational safety, anticipation</p>	

1	JOHDANTO	5
2	VÄKIVALTA JA SEN MUODOT	7
2.1	Fyysinen ja psyykinen väkivalta	7
2.2	Reaktiivinen ja proaktiivinen väkivalta	7
2.3	Väkivaltainen käyttäytyminen.....	9
3	LAPSEN AGGRESSIIVISUUS JA VÄKIVALTAINEN KÄYTTÄYTYMINEN	11
3.1	Lapsen aggressiivisuus ja väkivaltainen käyttäytyminen.....	11
3.2	Väkivaltaisen käyttäytymisen ennakointi	12
4	PEREHDYTYS	16
4.1	Mitä työhön perehdytys tarkoittaa?	16
4.2	Perehdytys Himaharjussa	17
5	LASTENSUOJELULAITOS HOITOTYÖN YMPÄRISTÖNÄ	18
5.1	Mitä lastensuojelu tarkoittaa?	18
5.2	Hoitotyö lasten- ja nuortenkoti Himaharjussa.....	19
5.3	Terveystieteiden ammattilaisen vastuut Himaharjussa	20
6	KEHITTÄMISTYÖN TARKOITUS JA TAVOITE	22
7	KEHITTÄMISTYÖN TOTEUTUS.....	23
7.1	Suunnittelu.....	23
7.2	Toteutus.....	23
7.3	Arviointi.....	24
8	POHDINTA.....	26
8.1	Toteutuksen ja tuotoksen pohdinta	26
8.2	Eettisyys ja luotettavuus.....	26
8.3	Ammatillinen kasvu	27
8.4	Tuotoksen hyödynnettävyys ja kehittämisideat	27
	LÄHTEET	29
	LIITE 1: WEPROPOL-PALAUTEKYSELY	34
	LIITE 2: PEREHDYTYSMATERIAALI	36

1 JOHDANTO

Koivuluhan (2021) tutkimuksesta selviää, että varsinkin henkinen väkivalta ja uhkailu ovat lastensuojelutyössä yleisiä, voisi sanoa jopa arkipäiväistä. Se herättää väkivaltaa kokeneessa ahdistusta, stressiä ja haluttomuutta työskennellä väkivaltaa käyttäneen asiakkaan kanssa. Esimerkiksi tästä syystä uuden työntekijän aloittaessa työn, työhön perehdyttäminen on tärkeää. Toimintatapojen muuttuessa myös vanhat työntekijät ovat oikeutettuja saamaan perehdytystä. Lastensuojelulaitoksessa on otettava huomioon myös se, että uuden lapsen tullessa taloon, jokainen työntekijä on velvollinen perehtymään lapsen asioihin ja papereihin. Lastensuojelutyötä ohjaa lastensuojelulaki. Lain tarkoituksena on turvata lapsen oikeus turvalliseen kasvuympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen sekä erityiseen suojeluun (Lastensuojelulaki 417/2007, 1§).

Tiedon lisääminen lasten aggressiivisesta ja/tai väkivaltaisesta käyttäytymisestä voi lisätä työhön sitoutumista ja vähentää mahdollisia ennakkoluuloja työtä kohtaan. Himaharjuun tulevilla uudella työntekijällä ei välttämättä ole vielä vahvaa osaamista lastensuojelutyöstä, hän on uransa alussa, tai alan opiskelija. Hänellä voi olla olemassa ennakkoluuloja ja -käsityksiä, jotka ohjaavat ajatuksia siitä, millaista haasteellisesti käyttäytyvien lasten kanssa työskentely on. Antamalla tietoa ja työkaluja hankalien tilanteiden ennakointiin ja hallintaan, voidaan parhaassa tapauksessa välttää tilanteiden eskaloituminen väkivaltaan asti. Lastensuojelun keskiössä ovat ihmiset ja heidän elämässään olevat haasteet. Usein lastensuojeluun liittyy tulehtuneita ihmissuhteita ja elämäntilanteita, traumoja, pelkoa ja ennakkoluuloja. Avoimella viestinnällä ja keskustelulla voidaan vähentää leimaavuutta, jota lastensuojeluun liittyy. Pahimmillaan leimaavuus voi nostaa perheiden kynnystä hakea, tai ottaa vastaan apua. (Lastensuojelun keskusliitto 2023.)

Eklundin (2021, 34–35) mukaan perehdytysjaksolla on suuri merkitys työhön sitoutumisen kannalta. Työhönsä sitoutunut työntekijä työskentelee tehokkaammin ja on tyytyväisempi työhönsä. Lastensuojelulaitoksessa työskentely vaatii tietynlaista sitoutumista. On tärkeää, että lapset oppivat tuntemaan aikuiset ja aikuiset oppivat tuntemaan lapset. Tilanteiden ennakoitavuus ja suunnitelmallisuus ovat tärkeitä työkaluja (Himaharju julkaisuaika tuntematon).

Aggressio ja väkivalta eivät tarkoita samaa asiaa. Aggressiiviset tunteet ovat jokaisen ihmisen perustunteita, kun taas väkivalta on tekoja, jotka vahingoittavat itseä tai toista ihmistä. (Mielenterveystalo 2022; WHO 2022-2026.) Tässä opinnäytetyössä keskitymme pieniin, 7–12 vuotiaisiin lapsiin ja heidän aggressiiviseen ja väkivaltaiseen käyttäytymiseensä. Olemme rajanneet aiheestamme pois itsetuhoisen käytöksen. Aggressiiviseen ja väkivaltaiseen käytökseen voidaan fyysisesti puuttua lastensuojelulaitoksessa, sitä ohjaa lastensuojelulaki.

Opinnäytetyömme toimeksiantaja on lasten- ja nuortenkoti Himaharju. Himaharju on 21-paikkainen kouluikäisille lapsille ja nuorille tarkoitettu yksityinen lastensuojelulaitos Kiuruvedellä. Himaharjun kolme yksikköä ja kolme harjoitteluasuntoa sijaitsevat Harjun maatilalla Kiuruveden maalaismaissa. Yksiköt on jaettu alle 12-vuotiaiden lasten taloksi, tyttöjen taloksi ja poikien taloksi. Jälkihuoltoa varten on tukiasuntoja Kiuruvedellä ja Iisalmessa. Himaharjun toiminta on aikuisjohtoista, mutta

korostaa nuoren vastuuta omasta elämästään. Toimintaa arjessa ohjaa ratkaisu- ja voimavarakeskeinen viitekehys, sekä systeeminen ja perheterapeuttinen ajattelu. Vahvaa osaamisaluetta ovat lapsi- ja nuorisopsykiatria, neuropsykiatria ja vammaistyö. Himaharjuun ei oteta hoidettaviksi/kuntoutettaviksi vakaviin rikoksiin syyllistyneitä, tai suunnitelmallista väkivaltaa käyttäviä lapsia tai nuoria. Himaharjussa ei myöskään ole päihdekuntoutusta. (Himaharju julkaisuaika tuntematon.)

Kehittämistyön tarkoituksena on tuottaa perehdytysmateriaalia lasten- ja nuorten koti Himaharjuun lasten aggressiivisuudesta, väkivaltaisesta käyttäytymisestä, väkivaltaisen käyttäytymisen syistä ja siihen liittyvästä ennakoinnista. Kehittämistyön tavoitteena on lisätä Himaharjun työntekijöiden tietoisuutta lasten aggressiiviseen ja väkivaltaiseen käyttäytymiseen liittyvistä syistä, sekä väkivaltatilanteisiin liittyvästä ennakoinnista jo perehdytysvaiheessa.

Himaharjun 25. toimintavuoden teemana on väkivallattomuus. Ajatus opinnäytetyöstä lähti heidän tarpeestaan. Heillä ei ole tämänhetkisessä perehdytysmateriaalissa juurikaan tietoa lasten aggressiivisesta ja väkivaltaisesta käyttäytymisestä, joten ideoimme aiheen yhdessä Himaharjun toiminnanohjaajan kanssa.

2 VÄKIVALTA JA SEN MUODOT

2.1 Fyysinen ja psyykinen väkivalta

Yleisimpiä syitä, miksi lapsi käyttäytyy väkivaltaisesti, ovat ulkoiset syyt. Esimerkiksi perheeseen, ikätovereihin, kouluun tai elinympäristöön liittyvät syyt. Sosiaalisten taitojen harjaantumattomuus, impulsiivisuus, voimakas tarve välittömälle tarpeen tyydytykselle, sekä epärealistinen usko siihen, että väkivaltainen käytös auttaa omien tavoitteiden saavuttamisessa, ovat sisäisiä syitä lapsen väkivaltaiselle käytökselle. (Terveyskirjasto 2021.) Väkivalta voi olla fyysistä tai psyykkistä. Väkivalta on aggressiivista käytöstä, joka ilmenee tekoina toista ihmistä kohtaan, jonka tarkoituksena on tahallisesti aiheuttaa harmia, vahingoittaa ja jossa toisen tunteista ei välitetä. Väkivaltaiset teot voivat olla esimerkiksi fyysisiä, psyykkisiä tai seksuaalisia. Fyysinen väkivalta on kaikkea sitä, mikä loukkaa fyysistä koskemattomuutta: esimerkiksi töniminen, lyöminen, läpsiminen, raapiminen, pureminen, vääntäminen tai kiinni pitäminen tai esineillä heittäminen. (Nuorten Helsinki 2021.)

Psyykinen väkivalta liittyy kaikkiin väkivallan muotoihin, koska psyykkisessä väkivallassa on kyse toisen ihmisen kontrolloimisesta ja hallinnasta. Psyykkistä väkivaltaa voi olla vaikea tunnistaa, koska riidat ja erimielisyydet kuuluvat kaikkiin ihmissuhteisiin, eikä siitä jää fyysistä jälkeä. (Nuorten Helsinki 2021.) Pitkään jatkuessaan psyykinen väkivalta vaikuttaa turvallisuuden tunteeseen, heikentää itsetuntoa ja vääristää minäkuvaa (Mieli 2021). Kanadassa tehdyn tutkimuksen mukaan psyykinen väkivalta on kolmanneksi raportoiduin väkivallan muoto, josta ilmoitetaan lastensuojeluun. Vaikkakin kokonaisuus on aina monimutkainen, psyykkistä väkivaltaa tunnutaan pidettävän vähemmän vakavana, kun joitakin muita väkivallan muotoja, eikä sitä ole priorisoitu lastensuojelussa niin vakavaksi, kuin muut väkivaltaiset teot. (Malo, Moreau, Lavergne & Hélie 2016, 77, 86.) Psyykkistä väkivaltaa on esimerkiksi nöyryyttävä kohtelu: arvostelu, nimittely, haukkuminen, hallintaan pyrkiminen: uhkailu, kiristäminen, pelottelu, tai tarkkailu ja toiminnan rajoittaminen, joka tarkoittaa vaatimuksia tai pakottamista toimimaan, kuten haluaa (Mieli 2021).

Myös koulukiusaaminen on yksi väkivallan muoto. Kouluterveyskyselyn tilastoraportissa Helakorpi & Kivimäki (2021, 30) esittävät, että koulukiusaamista ja fyysistä uhkaa 4. ja 5. luokkalaisista lapsista oli kokenut pojista 17 % ja tytöistä 11 % vuonna 2021. Eniten viikoittaista koulukiusaamista kokivat 4. ja 5. luokkalaiset. Yhtenä päälöydöksenä raportissa mainitaan, että peruskoulussa koetaan kiusaamista enemmän, kuin toiselle asteelle siirryttäessä

2.2 Reaktiivinen ja proaktiivinen väkivalta

Aggressiivista käyttäytymistä ja väkivallan tekoja ei aina tehdä vihan ja raivon vallassa. Vaikka itsekontrollin pettäminen ja keinottomuus voivat olla syynä aggressiiviseen käyttäytymiseen ja väkivaltaisiin tekoihin, niitä voidaan tehdä myös kylmästi harkiten jonkin päämäärän saavuttamiseksi, esimerkiksi saavuttaakseen rahaa tai valta-aseman. Väkivaltakäyttäytyminen voidaankin jakaa reaktiiviseen ja proaktiiviseen tyyppiin. (Kaltiala-Heino 2013, 73.)

Reaktiivinen väkivalta on väkivaltainen reaktio, joka syntyy todellisen uhan tai virheellisesti uhaksi koetun tilanteen vuoksi. Virheellinen tulkinta voi tulla esimerkiksi tilanteessa, jossa lapsi kokee jonkun tuijottaneen häntä, tai irvistelleen hänelle. Jos lapsella ei ole keinoja haastavien tilanteiden

ratkaisemiseksi, hänellä ei ole malttia, eikä hän kykene toimimaan tunnetilassaan muuten, kuin suhteettoman voimakkaasti. Tunnetila purkautuu väkivaltana, ennen kuin lapsi ehtii miettiä voisiko tunteen purkaa jotenkin muuten, tai olisiko väkivallan sijaan jotakin muuta keinoa ratkaista tilanne. Väkivallanteko saa sietämättömän tunnetilan purkautumaan. Reaktiivista väkivaltaa käyttävät lapset ovat usein itse joutuneet kaltoinkohdelluiksi, tai kasvaneet julman kurin alaisena. Heiltä puuttuvat sosiaaliset taidot ja itsehillintä. Reaktiiviseen väkivaltaan liittyy usein mielenterveyshäiriöitä ja pitkäaikaisia kehityksellisiä vaikeuksia. Niiden vuoksi esimerkiksi sosiaalisten tilanteiden hahmottaminen, vuorovaikutustaidot, tunnesäätely sekä impulssikontrolli ovat omaa ikätasoa heikompia. (Kaltiala-Heino 2013, 73–75.) Usein reaktiivista väkivaltaa käyttävä lapsi toimii tunnekuohussa ja katu tekoaan rauhoituttuaan (Cacciatore 2007, 20). Reaktiivisella väkivallalla reagoivat lapset hyötyvät kognitiivisista käyttäytymisterapioista, joissa opetellaan sosiaalisia taitoja, sekä erottamaan tunteita, ajatuksia ja tekoja. Tällainen hoitomalli on esimerkiksi Aggression Replacement Training (ART). (Aronen & Lindberg 2016.)

Proaktiivinen väkivalta tarkoittaa välineellistä väkivaltaa. Se tapahtuu jonkin tavoitteen saavuttamiseksi. Tavoite voi olla esimerkiksi raha, tavara tai asema kaveripiirissä. Muun muassa suunniteltu kosto on proaktiivista väkivaltaa. Proaktiivista väkivaltaa käyttävät lapset ovat usein kasvaneet aggressiivisten tai epäsosiaalisten roolimallien vaikutuksen alaisena. Tällaisessa ympäristössä kasvanut lapsi on oppinut ajattelemaan, että väkivallanteko on juuri hänelle ja hänen kaveripiirilleen oikeutettua ja hyvä keino saavuttaa päämäärä. Mutta, hän ei kuitenkaan ajattele, että jollakulla muulla olisi samat oikeudet. Proaktiiviseen väkivaltaan ei liity maltin menettämistä, eikä voimakkaita vihan tunteita. Päin vastoin, harkittuun tekoon tarvitaan aina enemmän tai vähemmän itsehallintaa. Koska proaktiiviseen väkivaltaan syyllistyvällä ei useinkaan ole itsellään muutostoiivetta käyttäytymisensä suhteen, on mietittävä yhteistyössä kodin, koulun ja vapaa-ajan ympäristön kanssa yhtenäiset selkeät rajat ja seuraamukset, ettei tällainen käyttäytyminen olisi enää mahdollista, eikä lapsi pääse näin käyttäytymällä enää haluamiinsa päämääriin. Motivoimalla käyttäytymään toisella tavalla ja löytämään parempia päämääriä, voidaan saada aikaan muutosta. Proaktiivista väkivaltaa käyttävä lapsi ei kadu tekoaan tai kiinni jäämistä, koska hän ajattelee, että teko on sallittu ja hyvä keino päästä päämäärään. Ennemmin hän katu sitä, että joutuu vastaamaan teostaan. Tällaisessa tilanteessa lapsi ei pysty saman tien käsittelemään asiaa sanallisesti, erittelemään tunnetilojaan tai osoittamaan katumusta. Hän tarvitsee ensin aikaa rauhoittuakseen, ennen kuin kykenee rakentamaan keskusteluun. Lapsilla ja nuorilla on potentiaalia kehittyä parempaan suuntaan ja siksi epäsosiaalinen toiminta on pyrittävä estämään. (Kaltiala-Heino 2013, 74–78.)

Väkivaltaisia tekoja tehdään usein negatiivisen tunnetilan purkamiseksi, suuttuessa. Suunniteltua väkivallantekoa tarkemmin tutkittaessa ne osoittautuvat usein kuitenkin reaktiivisiksi. Lapsista tai nuorista harva pystyy sellaiseen suunniteltuun ja kylmän harkittuun tekoon, jota välineellinen väkivallanteko edellyttää. (Kaltiala-Heino 2013, 77.)

2.3 Väkivaltainen käyttäytyminen

WHO määrittelee väkivallan sellaiseksi toiminnaksi, jolla tarkoituksenmukaisesti fyysisesti uhataan tai satutetaan itseään, toista ihmistä, ryhmää tai yhteisöä. Väkiältä aiheuttaa, tai hyvin todennäköisesti aiheuttaa vammoja, kuolemaa, psyykkisiä vaivoja, kehityshäiriöitä, tai puutteita kehityksessä. (WHO 2022-2026.)

Evoluution kannalta katsottuna, ihmisen asuessa luolissa ja metsissä, aggressiivinen käytös on ollut ehtona henkiin jäämiselle. Aggressio, suuttuminen ja raivo ovat synnynnäisiä reagoititapoja ärsyttävään tai vaaralliseen tilanteeseen. Väkivaltainen käyttäytyminen on monen tekijän summa, jota on sen moniulotteisuuden takia vaikea hallita ja ennaltaehkäistä. Monet psyykkiset ja fyysiset sairaudet voivat aiheuttaa väkivaltaista käyttäytymistä. Psyykkisistä sairauksista mainittakoon esimerkiksi skitsofrenia, epäsosiaalinen tai epävakaa persoonallisuushäiriö, pitkäaikaiset neuropsykiatriset häiriöt, tai ADHD (aktiivisuuden ja tarkkaavuuden häiriö). Fyysisissä sairauksissa, jotka aiheuttavat väkivaltaa, aivoissa tietyillä alueilla olevat, esimerkiksi kasvaimet tai erilaiset vammat, voivat aiheuttaa väkivaltaista käyttäytymistä. (Cacciatore 2007, 48–51.) Proceedings Of The National Academy Of Sciences-lehden artikkelin mukaan viimeisen neljän vuosikymmenen aikana ADHD:n diagnosointi on ollut selvästi kasvussa, ja tutkijat sekä terveydenhuollon ammattilaiset ovat toistuvasti liittäneet diagnosoinnin väkivaltaiseen, kiihottavaan ja nykymedian nopeampaiseen luonteeseen. Eli, ADHD:n liittyvät oireet voivat lisääntyä, jos lapsi saa runsaasti media-/ruutuaikaa. (Beyens, Valkenburg & Piotrowski 2018.)

Moni konflikti tai riita edistää sosiaalisten taitojen harjoittelua, sekä itsehillinnän ja tunteiden kanavoimista. Oikein ja rakentavasti kohdattuina tunnekuohut edistävät lapsen tervettä muutosta ja itsenäistymistä. (Cacciatore 2007, 17.) Lapsen normaaliin kehitykseen kuuluvat rajojen kokeilu ja uhmaut. Voimakas ja pitkäkestoinen väkivaltainen tai epäsosiaalinen käyttäytyminen sen sijaan eivät kuulu normaaliin kehitykseen. (Puustjärvi & Repokari 2017, 1364–1367.) ICD-10-tautiluokituksessa esimerkiksi käytöshäiriöksi luetaan pitkään, yli 12 kuukautta jatkunut, toistuva ja itsepintaisesti muiden oikeuksia ja sosiaalisia normeja rikkova käyttäytymismalli (Kumpulainen ym. 2016, 256). Cacciatoren (2007, 18) mukaan pieni lapsi ei opi säätelemään tunteitaan ilman aikuisen apua ja läsnäoloa. Erityisesti kovin temperamenttiset lapset tarvitsevat itsehillinnän opettelua ja heille se yleensä onkin kaikista haasteellisinta.

Määrällisesti miesten ja naisten väkivaltainen käyttäytyminen eivät eroa toisistaan. Miehet ovat alttiimpia toimimaan väkivaltaisesti, siitä syystä väkiältä on huomattavasti yleisempää miehillä. Miehet säätelevät tunteitaan eri tavalla, kuin naiset. Osittain tämä johtuu kasvatuksesta ja kulttuurista, mutta suurimmaksi osaksi ihmisten yksilöllisistä ominaisuuksista. Miehiä perinteisesti kasvatetaan olemaan kovia ja jättämään tunteilu naisille. Miehet purkavat ennemmin tunteitaan toimintaan, kuin puhuisivat. Esimerkiksi halkojen hakkaaminen, autotallissa puuhastelu, tai lenkkeily voivat olla miehen keino purkaa tunteita. Enenevässä määrin myös naiset käyttävät ei-rakentavia toimia vihan purkamiseen. Mutta alkoholi, työnarkomania tai väkiältä eivät ole toimivia keinoja purkaa tunteitaan esimerkiksi ihmissuhteisiin liittyvissä kriiseissä. (Cacciatore 2007, 49.) Naisten ja tyttöjen väkivallan teot ovat usein lievempiä, kuin miesten. Tytöt myös käyttävät enemmän epäsuoraa aggressiivisuutta, kun suoraa aggressiivisuutta. Epäsuora aggressiivisuus harvoin täyttää rikoksen

tunnusmerkit, eikä se aiheuta fyysisiä vammoja verrattuna väkivaltaan. Huono käytös ja rikos onkin tärkeää erottaa toisistaan. (Kaltiala-Heino 2013, 77–78.)

3 LAPSEN AGGRESSIIVISUUS JA VÄKIVALTAINEN KÄYTTÄYTYMINEN

3.1 Lapsen aggressiivisuus ja väkivaltainen käyttäytyminen

Aggressio kuvataan lääketieteen terminä seuraavilla sanoilla: vihamielinen toiminta, hyökkäys, hyökkäävä reaktio tai patouma. Minää puolustava käyttäytymismuoto, joka voi ilmetä vihamielisyytenä, tuhoavuutena ja vahingoittamishaluna, tai omien oikeuksien puolustamisena. (Terveysportti 2021.) Aggressio ei ole väkivaltaa, se on pelkästään tunne. Aggression perustunteita ovat esimerkiksi suuttumus, viha, raivo, ahdistus, häpeä tai mustasukkaisuus. Jokainen ihminen tuntee joskus aggressiivisia tunteita ja jokainen meistä voi suuttua niin, että tuntuu ettei hallitse itseään. Ongelmaksi aggressio muuttuu silloin, jos tunteet purkautuvat aggressiivisena, eli väkivaltaisena käyttäytymisenä. (Mielenterveystalo 2022.)

Ihmisellä on monenlaisia tunteita, mukavia ja hankalia. Vaikka aggressio mielletään tunteena haastavaksi, se on myös hyödyllinen. Aggression tunne saa aikaan kaiken sen mikä aikaansaa vihan, hyökkäyshalun, itsensä puolustamisen ja puoliensa pitämisen tunteen. Positiivisena voimavarana aggressio on itseensä uskomista, itsearvostusta, itsepuolustusta ja omien mielipiteidensä esiintuomista, eli kaikkea sitä, mistä hyvä itsetunto koostuu. (Cacciatore 2007, 16–17, 28.)

Cacciatore (2007, 32–33) määrittelee lapsen aggressiokasvulle kolme tasoa: järki, tunne ja biologia. Järjen tasolla pieni lapsi ei ymmärrä oikean ja väärän eroa, eikä osaa neuvottelemalla ratkaista ristiriitoja. Empatiakyky ei ole kehittynyt, rajoja ja sääntöjä opetellaan aikuisen johdolla. Kouluikäisenä lapsi alkaa ymmärtää sen, että oikea ja väärä, sekä moraali ovat olemassa, vaikka kukaan ei valvo. Moraalia, omatuntoa ja oikeudenmukaisuudentajua on tärkeää opettaa lapselle jo pienestä pitäen, vaikka ne kehittyvätkin hitaasti. Tunnetasolla pieni lapsi on estoton. Hän esittää kaikki tunteensa hyvin avoimesti, kiljuu, halaa ja puree. Pieni lapsi ei osaa peittää, eikä salata tunteitaan ja hän on tunteidensa kanssa hyvin avuton. Hän tarvitsee tunteidensa tynnyttämiseen aikuisen apua. Ilman aikuisen apua, lapsi ei opi oikean ja väärän eroa, tai toden ja mielikuvituksen rajoja. Aivojen hitaan ja monimutkaisen kehittymisen vuoksi lapsi oppii vain tiettyjä asioita kussakin kehitysvaiheessa. Tunteiden kehittyminen etenee niin, että ensin lapsi oppii havaitsemaan ja tunnistamaan tunteita itsessään ja muissa, sen jälkeen hän oppii nimeämään niitä. Jos tunteita ei osaa nimetä, lapsi kokee ne vain tuntemattomana voimana, joka pakottaa tekemään asioita. Tunteiden vaikutusten ymmärtäminen, sekä niiden säätely ja ohjaaminen tapahtuu vanhemman avustuksella. On tärkeää, että vanhemmalla itsellään on suuttumuksen hallintaan rakentavia malleja, joita opettaa lapselle. Toiset lapset oppivat nopeammin, toiset tarvitsevat enemmän harjoittelua. (Cacciatore & Kortenieni-Poikela 2019, 66–67.)

Lapsen kasvaessa erilaisia sosiaalisia taitoja, odottamaan tarpeiden tyydyttämistä, neuvottelua, jakamista, pyytämistä ja antamista opetellaan vanhemman avustuksella. Positiivista kehitystä kannustamalla, asettamalla tarvittavat ja iänmukaiset rajat, sekä tukemalla vaikeista tilanteista selviytymistä lapsen kyky tunne-elämysten ja käyttäytymisen kontrolliin kehittyy suotuisaan suuntaan. (Kaltiala-Heino 2013.) Cacciatore (2017, 10) nimeää kirjassaan aggressiokasvatuksen haastavien tunteiden tunnistamiseksi, nimeämiseksi, ja hallinnan opettamiseksi. Aggressiokasvatus on uskon valamista siihen, että kaikki lopulta sujuu ja onnistuu.

Biologian näkökulmasta aggressio on myötäsyttyinen reaktio, jota on opittava hillitsemään. Pienen lapsen valtavat tunnepurkaukset näkyvät reaktiivisena väkivaltana: lyömisenä, puremisena, potkimisena. (Cacciatore 2007, 32–33.) Vauva syntyy täysin avuttomana ja vanhemmastaan riippuvaisena. Tasapainoinen kehitys edellyttää vauvasta lähtien pysyviä hoivasuhteita, hyvää vuorovaikutusta ja vauvan tarpeisiin asianmukaisella ja kehitykselle suotuisalla tavalla vastaamista. Temperamentti on syntymästä lähtien jokaisella ihmisellä erilainen. Toiset vauvat ovat tyytyväisiä, heillä on säännöllinen rytmi ja he ovat sopeutuvaisia. Toiset vauvat itkevät paljon, nukkuvat huonosti ja reagoivat muutoksiin negatiivisesti. Pienen vauvan psyyke ja keho ovat yhtä: vauva itkee, kun joku on hätänä. Vauva ei itke siksi, että hän haluaa kiukutella. Hän itkee, koska tarvitsee hoivaajaansa. Vaikka vauva itkisi paljon, hän ei ole aggressiivinen. Lapsen käyttäytymiseen ja tunne-elämän kehitykseen vaikuttavat lapseen itseensä liittyvät tekijät, esimerkiksi temperamentti, älykkyys ja neurokognitiiviset vaikeudet, mutta myös vanhempien antama hoiva ja huolenpito. Kehitykseen vaikuttavat jo hyvin varhaisessa vaiheessa äidin raskauden aikainen fyysinen ja psyykinen terveys, elämäntavat ja synnytys. Perusuottamuksen ja turvallisen kiintymyssuhteen rakentamiseksi vauvan tarpeisiin on vastattava riittävästi ja oikea-aikaisesti. Aggressio-ongelmia voi syntyä, jos lapsen tuen ja ohjauksen tarve on erityisen suuri itsehallinnan alueella eikä siihen pystytä vastaamaan, hoiva on puutteellista, tai jos ympäristön vaatimukset ja tuki ovat puutteellisia, tai liiallisia lapsen edellytyksiin nähden. (Kaltiala-Heino 2013, 48–49.)

Aggressiivisuuden esiintymishuippu on 3-vuotiaana. Sen jälkeen toiminnanohjaus ja itsesäätelykyky kehittyvät nopeasti ja lapsi oppii säätelemään tunteitaan ja toimintaansa tilanteeseen sopivaksi. (Terveyskirjasto 2021.) Itsesäätelyllä tarkoitetaan kykyä ilmaista omia tunteita, sekä kykyä muokata käyttäytymistä tilanteeseen sopivaksi. Itsesäätely liittyy kaikkiin vuorovaikutustilanteisiin. (Terveyskirjasto 2017.) 7–12-vuotiaalla lapsella tulisi normaalin kehityksen mukaan olla jo täysin kehittyneet itsesäätelyn ja toiminnanohjauksen taidot ja hänen tulisi jo osata hallita käyttäytymistään sosiaalisesti hyväksyttävillä tavoilla. Aggressionhallinnan puute johtaa aggressiiviseen käyttäytymiseen, lapsi altistuu konflikteille, raivokohtauksille ja väkivallalle. Lapsi tuntee turhautumista ja vihaa ja minäkuva voi olla kielteinen. Aiempien kokemusten perusteella aggressiivisesti käyttäytyvä lapsi tulkitsee ympäristön helposti vihamieliseksi ja uhkaavaksi. (Terveyskirjasto 2021.)

3.2 Väkivaltaisen käyttäytymisen ennakointi

Sundell (2014, 11) kuvaa teoksessaan, kuinka ei ole vain yhtä tai kahta ratkaisevaa tekijää, kun miettään väkivaltariskien ennakointia ja hallintaa työpaikalla. Kyse on usean osatekijän yhteisvaikutuksesta, etupäässä ovat fyysiset turvallisuusratkaisut, työturvallisuuden huomiointi, työn organisointi ja työntekijöiden ammattitaitoinen ja turvallinen toiminta. Yhteiset toimintamallit, joita jokainen työntekijä noudattaa, luovat työyhteisöön turvallisen toiminnan perustan. Käytännössä tämä vaatii työntekijöiltä sitoutumista turvallisuuden ja oman ammattitaidon kehittämiseen. Hänen mukaansa turvallisuus on prosessi, ei satunnaisia ja yksittäisiä tekoja. Tarvittavan turvallisuuskulttuurin luominen työpaikalle edellyttää myös ylimmän johdon sitoutumista turvallisuuden kehittämiseen, sekä tukea ja panostusta. Esimiestason sitoutuminen näkyy alemmilla tasoilla, jotka vievät haluttua strategiaa käytäntöön.

Sundell (2014, 27) on listannut teoksessaan väkivaltariskien hallintaa tukevan turvallisuuskulttuurin ominaisuuksiksi muun muassa seuraavia: väkivaltariskien hallintaan liittyviä asioita käydään säännöllisesti läpi henkilökunnan palaverissa, esimiesten ja työntekijöiden välillä vallitsee avoin keskusteluyhteys ja avoimeen keskusteluun kannustetaan, väkivaltariskit kuuluvat perehdytysohjelmaan ja sen toteutumisesta valvotaan, harjoittelu ja muut tarpeelliset koulutukset järjestetään säännöllisesti.

Sundellin (2014, 54–55) mukaan vuorovaikutustaidot ovat avainasemassa asiakastyötä tehtäessä. Vaikka työpaikan turvallisuuteen liittyvät tekijät, kuten tilojen ja laitteiden turvallisuus, olisivat kunnossa, ovat työntekijän vuorovaikutustaidot silti yksi tärkeimmistä tekijöistä lisäämässä turvallisuutta. Asiakkaiden kanssa tehtävä työ vaatii ammattitaitoa, tietoa ja osaamista, sosiaalisia taitoja ja asiakkaita varten on oltava läsnä suurin osa työvuorosta. Hetkellinenkin herpaantuminen tai negatiivisten tunteiden näyttäminen voi näyttäytyä asiakkaalle välinpitämättömyytenä ja jopa altistaa konflikteille. Tämä voidaan ajatella lastensuojelutyötä tehtäessä niin, että aikuiset ovat paikalla lapsia varten ja omat huonot/negatiiviset tunteet on osattava laittaa syrjään työvuoron ajaksi. Omia vuorovaikutustaitojaan voi ja kannattaa harjoitella ja kehittää, se on osa ammattitaidon ylläpitämistä. Vuorovaikutukseen liittyy sanallisen viestinnän lisäksi sanatonta viestintää, millä tarkoitetaan esimerkiksi kehonkieltä, ilmeitä ja eleitä. Sanattoman viestinnän katsotaan olevan jopa suuremmissa osassa vuorovaikutustilanteissa, kuin sanallisen viestinnän. Muun muassa Tuvya (2019) kirjoittaa European Polygraph- lehden artikkelissa psykologi Albert Mehrabianin vuonna 1967 julkaisemasta tutkimuksesta, jossa sanoilla on viestinnän kannalta merkitystä vain 7 %, äänenpainolla 38 % ja kehonkielillä 55 %. Tämä 7/38/55- suhde on kyseenalaistettu ja kritisoitu, eikä se suoraan sovellu jokaisen tilanteen tulkittamiseen. Artikkelissa kerrotaan, että Mehrabianin teoria ei välttämättä ole luotettava, mutta esimerkiksi rikostutkinnassa käytetty, koska kehonkieli kertoo usein enemmän, kuin sanat. Aikuisen katseesta ja äänensävyistä lapsi osaa nähdä, mitä aikuinen ajattelee. Se kuuluu puheessa ja näkyy kasvoissa. Lapsessa vahvistuu se, mitä vahvistetaan, ajattele ja puhu lapsesta hyvää. Ystävällinen, asiallinen ja tasavertainen kohtelu on aina kaiken perusta ja ammattimaisuus tuo uskottavuutta. Uskottavuuteen liittyy vahvasti myös luotettavuus. Lapset kokevat luotettavan aikuisen turvalliseksi. (Cacciatore & Korteniemi-Poikela 2019, 110; Sundell 2014, 67–69.)

Sairaanhoidtajalehdessä 1/2024 olleessa artikkelissa on kerrottu Niuvanniemen sairaalassa osasto 1:lla käytössä olevista Safewards- ja The Six Core Strategies-malleista, joilla ehkäistään väkivallan uhkaa ja parannetaan vuorovaikutustaitoja. Safewards-malli sisältää 10 interventiota, joissa keskitytään kohteliaaseen, toista huomioivaan kommunikaatioon. Esimerkiksi potilaiden kanssa yhdessä seinälle tehty tsemppipuu, johon voi jättää tsemppiviestejä vertaisille on yksi interventioista, joita käytetään. The Six Core Strategies näkyy johtamisessa. Osastoilla käytetään monipuolisesti erilaisia rauhoittumisen interventioita ja potilaita kannustetaan osallistumaan omaan hoitoonsa, sekä yhteisön kehittämiseen ja toimintaan. Myös erilaisiin työryhmiin on otettu jäseniksi potilaita. Kun Niuvanniemessä mietitään potilaiden väkivaltaista käyttäytymistä, tärkeintä on tuntee potilas. Tietoa kerätään hoitosuunnitelmissa, tiimeissä ja pakkotoimien jälkeen järjestettävistä debriefingeissa, eli jälkipuinneissa. Artikkelissa on kerrottu myös, että yleisimmät väkivallan uhkaan johtavat riskitilanteet syntyvät siitä, että potilas kokee tulleen torjutuksi tai hylätyksi, kun hoitajalta ei saa välitöntä huomiota. Myös erilaiset kieltämiset ovat tyypillisiä riskitilanteita. Niuvanniemen sairaalan henkilökunta suorittaa väkivallan ennaltaehkäisyä varmistamaan Aggressiivisen potilaan kohtaaminen (AKO)-

koulutuksen, jossa keskitytään tilanteiden ennakointiin, potilaiden tuntemiseen, sekä vuorovaikutukseen. (Asikainen 2024.)

Mikäli lapsi käyttäytyy väkivaltaisesti, on vaaraksi itselleen tai muille, on lastensuojelulaitoksen henkilökunnalla lupa pitää lasta fyysisesti kiinni. Lastensuojelulain pykälässä 68 on kerrottu, että laitoksen johtaja tai laitoksen hoito- ja kasvatushenkilökuntaan kuuluva henkilö voi pitää kiinni lapsesta, joka sekavan tai uhkaavan käyttäytymisen vuoksi voisi vahingoittaa itseään tai muita. Kiinnipito täytyy lopettaa heti kun se ei ole enää välttämätöntä. Kiinnipidosta on aina tehtävä kirjallinen selvitys. (Lastensuojelulaki 417/2007, 68§.) Kiinni pitämiseen järjestetään säännöllisesti koulutusta taitojen opettelemiseksi sekä ylläpitämiseksi. Esimerkiksi AVEKKI-toimintatapamalli tarjoaa yhteisen toimintatavan haastavien tilanteiden hallintaan. AVEKKI antaa työyhteisölle ns. yhteisen kielen, hallitun tavoin toimia haastavissa tilanteissa kivuttomasti ja asiakasta kunnioittavasti. Siinä korostuvat asiakas- ja työturvallisuus. AVEKKIin kuuluu tietoa aggressiivisuutta aiheuttavista tekijöistä, vuorovaikutuksen ja viestinnän taitoja, ennakkoinnin ja hallinnan kautta. Se sisältää kouluttamista, kehittämistä, yhteiskuntaan integrointia, sekä henkilökunnan ja oman toiminnan arviointia. (Fi-turvallisuuskoulutus 2019.)

Tärkeä ja helpottava tieto on, että tunteet ovat kuin aaltoja meressä: ne menevät ohi. Tunteiden kanssa voi elää, antaa niiden tulla ja mennä. Lapselta ei missään tapauksessa saa kieltää mitään tunnetta. Tunteita ei voi poistaa, tai ratkaista ja kaikki kuohuvatkin tunteet vaimenevat ajan kanssa. Kun tunteet on purettu, voi taas hymyillä. Kenellekään ei ole jäänyt loppuelämäkseen mikään valtava tunnekuuhu päälle. Tunteita voi saada hallittavaksi esimerkiksi visualisoimalla niitä. Lasten kanssa käytettäviä tunnetaitojen harjoitteluun käytettäviä keinoja voivat olla esimerkiksi piirtäminen tai maalaaminen. Minkä värisiä tunteet ovat? Minkä muotoisia? Mitä eläimiä? Näin tunteita voi olla helpompi analysoida ja miettiä mistä tunteet riehaantuvat, tai rauhoittuvat. Tunteiden esittäminen tanssimalla tai pantomiimina voi olla lapsista hauska leikki: toiset esittävät ja toiset arvaavat. (Cacciatore 2007, 60–61.) Hyvönen & Vartiainen (2021, 2) ovat tehneet opinnäytetyönä Himaharjun lasten- ja nuortenkodille TUIKE-ohjauskansion, jossa on materiaalia tunnetaitojen harjoitteluun ja tukeksi. TUIKE-ohjauskansiossa on harjoitteita, joita lapsen kanssa voi tehdä säännöllisesti. TUIKE-ohjauskansion on tarkoitus tukea työntekijöiden osaamista tunnetaitojen ohjaamisessa.

Koska tunnekuuhuja, suuttumisia ja raivoamisia tulee väistämättä joskus lasten kanssa, on tärkeää käydä läpi, mitä suuttuessa voi ja ei voi tehdä. Lapsen kanssa kannattaa käydä läpi väkivaltaa ja jutella siitä, mitä väkivalta on. Samalla tavalla jutella myös siitä, mitä väkivalta ei ole. Ketään ei saa satuttaa, vaikka suututtaisi kuinka paljon. On sallittua huutaa tai kiljua tyynyyn, hyppiä tasajalkaa, tai mennä omaan huoneeseen rauhoittumaan. Toisten lyöminen, potkiminen ja haukkuminen taas on väkivaltaa, se ei ole missään tilanteessa sallittua. Lapselle kannattaa kertoa konkreettisia asioita ja esimerkkejä. (Cacciatore 2007, 64–65.) On tärkeää, että tunnekuuhun jälkeen aikuinen on kiinnostunut siitä, mikä sai lapsen suuttumaan ja asiasta jutellaan kahden kesken lapsen kanssa. Tapah-
tuneesta kannattaa keskustella vasta, kun lapsi on täysin rauhoittunut ja suuri tunnekuuhu on mennyt ohi. Selvitetään mitä tapahtui, miten haastavan tilanteen syntyminen olisi voitu välttää ja miten tilanteessa olisi kannattanut toimia. Jos lapsi on suutuksissaan esimerkiksi rikkonut jonkun tavarain, aikuisen tulee neuvoa, kuinka jatkossa voisi toimia niin ettei tavaroita tarvitsisi rikkoa. Ennakoinnin

näkökulmasta ajateltuna, näitä keinoja kannattaa miettiä lapsen kanssa yhdessä. Säännöllisesti päivitettävään hoito- ja kasvatussuunnitelmaan, sekä lapseen tutustuminen auttaa aikuista ymmärtämään, mitä kenenkin lapsen kohdalla voi, tai ei voi tehdä hänen ollessaan tunnekuohun vallassa. Toiset tarvitsevat kosketusta, syyliä, lähellä olemista. Toiset haluavat rauhoittua itsekseen omassa huoneessaan, eivätkä voi sietää kosketusta sillä hetkellä. Lapsella on oltava mahdollisuus mennä rauhoittumaan omaan tilaansa ja tulla sieltä pois rauhoituttuaan. Kun joku kerta lapsi pystyykin pidättäytymään tavaroiden rikkomisesta, hän on edennyt tunteen hallinnan taidoissaan huomattavasti. Näistä tilanteista lapsi ansaitsee kiitosta. (Schulman & Nurmi 2013, 142–144.)

Lääkehoito edellyttää diagnoosia esimerkiksi käytöshäiriöstä. Tieto psykolääkkeiden tehosta, pitkäaikaisista vaikutuksista ja haittavaikutuksista ovat lapsilla vielä puutteellisesti tutkittuja, eikä lääkehoito ole ensisijainen hoitomuoto lasten aggressiivisen ja väkivaltaisen käyttäytymisen hoitamisessa. Psykososiaaliset hoitomuodot ovat ensisijaisia ja usein ne vähentävät käytösoireita. Aggressiivisen käytöksen taustalla voi olla jokin muu hoitoa vaativa häiriö, tai psykososiaalinen stressi lapsen elämässä. Positiivisen käytöksen vahvistaminen ja rakentavat rajoittamisen keinot tulevat ennen lääkehoitoa, tai lääkehoidon rinnalla. (Käytöshäiriöt (lapset ja nuoret): Käypä Hoito, 2018.) Tutkimuksen mukaan mikroravinteiden käytöllä on ollut vaikutusta lasten tarkkaavuuteen, aggressioon ja tunteiden säätelyyn (Rucklidge, Eggleston, Johnstone, Darling & Frampton 2017). Tutkimuksesta käy ilmi, että lapset, joilla on diagnosoitu ADHD, ovat hyötäneet mikroravinteiden, eli hivenaineiden käytöstä. DEN- mikroravinnevalmistetta saaneilla tämä hyöty näkyi lumelääkettä saaneeseen verrokkiryhmään verrattuna vähenevänä aggressiivisuutena, sekä emotionaalisen säätelyn ja yleisen toiminnan parantumisena. Tutkimuksessa oli mukana 93 7–12-vuotiasta lasta. Puolet heistä sai lumelääkettä ja puolet DEN- mikroravinnevalmistetta. Tutkimus kesti 10 viikkoa ja sitä kontrolloitiin kahden viikon välein useilla mittareilla vanhemmilta, lapsilta, lääkäreiltä ja opettajilta.

4 PEREHDYTYS

4.1 Mitä työhön perehdytys tarkoittaa?

Laki velvoittaa perehdyttämään tiettyihin asioihin. Työnantajan täytyy huolehtia siitä, että työntekijää perehdytetään riittävästi työhön, työpaikan olosuhteisiin, työ- ja tuotantomenetelmiin, työssä käytettäviin työvälineisiin ja niiden oikeaan käyttöön sekä turvallisiin työtapoihin. Työturvallisuuslain mukaan työnantajan on myös annettava työntekijälle riittävästi tietoa työpaikan haitta- ja vaaratekijöistä. Myös työtehtävien muuttuessa perehdyttäminen on perusteltua. (Työturvallisuuslaki 738/2002, 14§.) Suunnitelmallinen perehdytys on tärkeää työturvallisuuden, työkyvyn ja työn sujuvuuden kannalta. Perehdytys on jatkuva prosessi, jota tarvitaan aina työtehtävien tai työmenetelmien muuttuessa. Vaikka perehdytys on yleensä esihenkilön vastuulla, kaikki työntekijät voivat omalta osaltaan toimia perehdyttäjinä. (Työterveyslaitos 2022.)

Työpaikalla tulisi olla perehdyttämissuunnitelma ja -aineisto. Lisäksi on hyvä käyttää perehdyttämisen tarkistuslistaa, jotta kaikki asiat tulee varmasti käytyä läpi ja näin tulee varmistettua perehtyjän oppimisen varmistaminen. Työterveyslaitoksen (2022) mukaan työntekijä tulisi perehdyttää myös muun muassa työpaikan sääntöihin ja ohjeisiin, työvuoroihin, työyhteisöön, mahdollisiin asiakkaisiin ja heidän kanssaan toimiseen, työtiloihin ja työvälineisiin, sekä työpaikan tiedon ja tuen lähteisiin. Eklundin (2021, 25–26) mukaan uuden työntekijän tultua myös organisaation tulee ottaa vastaan uutta tietoa, muokata olemassa olevia käytänteitään ja sopeutua uuden työntekijän mukanaan tuomaan muutokseen. Toimiva perehdytys antaa mahdollisuuden kysymyksille, sekä tukee työnantajan ja työntekijän keskinäistä vuorovaikutusta. Koska jokainen työtehtävä ja työntekijä on erilainen, perehdytykseen on varattava riittävästi aikaa. Oppiminen ja uusien tapojen omaksuminen tapahtuu eri ihmisillä eri rytmissä, mutta yhdistävänä tekijänä kaikilla on työterveyslain määrittelemät asiat. Työterveyslaitoksen (2022) mukaan hyvä perehdytys lisää työtyytyväisyyttä.

Uusi työntekijä kokee perehdytyksen aikana monia muutoksia, jotka perehdyttäjän on otettava huomioon. Ärsykeitä tulee runsaasti sisältö ja ulkoa, joten perehtyjä kokee stressiä. On tärkeää kiinnittää huomiota siihen, ettei ärsykkeiden määrä kasva liian suureksi. (Eklund 2021, 49.) Ärsykkeiden määrää ja suorituskyvyn yhteyttä voidaan kuvata Yerkes-Dodsonin lailla: tietty määrä stressiä parantaa suorituskykyä, mutta vain tiettyyn pisteeseen asti. Liiallinen, tai liian vähäinen stressi vähentää suorituskykyä. (Psychology Tools 2021.) Sisäiset ärsykkeet tulevat ihmisen omista ajatuksista ja tunteista, ulkoiset ärsykkeet tulevat ympäristöstä (Eklund 2021, 48).

Perehdytyksestä leikkaus- ja teho-osastoilla tehdyssä tutkimuksessa tulee ilmi, miten paljon perehtyjä antaa arvoa sille, että perehdyttäjä on nimetty henkilö, jolla on asiantuntemusta ja että perehdytysprosessi on suunnitelmallinen. Perehdytyksen kokemukseen myönteisesti vaikutti myös työyhteisön myönteinen suhtautuminen sekä perehtyjän ja perehdyttäjän välinen vuorovaikutus. Perehdytykseen kielteisesti vaikuttavina asioina tutkimuksessa oli mainittu muun muassa työyhteisön negatiivinen suhtautuminen sekä erilaiset puutteet perehdytysprosessissa. (Aittovaara ym. 2022, 24.)

Slovenialaisessa yhden organisaation tutkimuksessa ilmenee, että perioperatiivisen osaston työntekijät kokevat, että heidän täytyy siirtää tietonsa eteenpäin perehdytyksessä. Suhtautuminen uusien

työntekijöiden perehdyttämistä kohtaan on positiivista, ja he mielellään siirtävät tietonsa ja kokemuksensa perehtyjille. (Oblak & Skela-Savič 2017, 190–206.)

4.2 Perehdytys Himaharjussa

Yksikön johtaja ottaa uuden työntekijän vastaan ja käy hänen kanssaan läpi ns. perusasiat, jonka jälkeen perehtyminen yleensä jatkuu jonkun kokeneen työntekijän mukana. Kolme ensimmäistä vuorokautta ovat niin sanottuja perehdytysvuoroja, jolloin uutta työntekijää ei lasketa työntekijävahvuuteen. Riippuen uuden työntekijän koulutuksesta ja kokemuksesta, perehdytys suunnitellaan jokaiselle uudelle työntekijälle erikseen. Esimerkiksi sairaanhoitajan perehdytykseen suunnitellaan lääkehoitoon liittyvät asiat laajemmin, kuin sosionomin, koska sairaanhoitajalla on oltava laajempi osaaminen lääkehoitoon liittyvissä asioissa. Sairaanhoitaja on joka paikassa yleensä vastuussa lääkehoitoon liittyvissä asioissa. Perehdytykseen liittyy myös lisämateriaalia, liittyen esimerkiksi lastensuojelulakiin ja Himaharjun toimintakäytänteisiin. Materiaaliin tutustuminen on jokaisen työntekijän omalla vastuulla. (Röntynen 2023.)

Kuinka voidaan taata se, että uudella työntekijällä on riittävät tiedot ja taidot työskennelläkseen Himaharjussa? (Röntynen 2023) mukaan perehdytys on pitkä prosessi, jossa kokeneemmat työntekijät ja esihenkilöt ovat tukena. Röntynen (2023) kertoo, että yleensä uusi työntekijä huomaa jo ensimmäisten viikkojen aikana, onko hän sopiva työhön vai ei. Omat henkilökohtaiset arvot, työmotivaatio ja vuorovaikutustaidot vaikuttavat koulutuksen ja työkokemuksen lisäksi paljon.

Kolmen viikon välein pidettävät tiimipalaverit ja tiimien työnohjaus ovat keino ylläpitää ja kehittää osaamista. Ammatillinen kehittyminen on jatkuvaa ja avainasemassa ovatkin moniammatillinen yhteistyö ja tiimityöskentely. Jokainen tuo omien henkilökohtaisten ominaisuuksiensa kautta tiimiin monimuotoisuutta. Muun muassa työkokemusvuodet, koulutus, ikä ja sukupuoli tuovat oppia kokeneemmilta työntekijöiltä uudemmille työntekijöille, sekä eri näkökulmia työhön. Tässä työssä jokainen voi oppia toisilta ja kehittyä ammatillisesti. (Röntynen 2023.)

5 LASTENSUOJELULAITOS HOITOTYÖN YMPÄRISTÖNÄ

5.1 Mitä lastensuojelu tarkoittaa?

YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen mukaan lapsen etu on aina ensisijalla, ja lapsen oikeudet kuuluvat kaikille lapsille (Unicef 2022). Vastuu lapsen kasvatuksesta ja hyvinvoinnista on ensisijaisesti vanhemmilla ja lapsen muilla huoltajilla. Vanhemmilla on oikeus määrätä, miten lapsen kasvatusta järjestetään. Tarvittaessa vanhempia tuetaan heidän tehtävässään huolehtia lapsen kasvatuksesta ja vanhempien autonomiseen päätäntävaltaan voidaan puuttua vain poikkeustapauksissa, jos lapsen oikeuksien toteutumista ei voida muuten turvata. (THL 2024.)

Lasten ja perheiden kanssa toimivien viranomaisten on tuettava perhettä tarvittaessa ja järjestettävä apua riittävän varhain. Avainasemassa perheitä tukemassa ja ennaltaehkäisevässä työssä ovat äitiys- ja lastenneuvolat, päivähoito ja koulu. Jos ennaltaehkäisy ei jostakin syystä ole riittävä tukitoimi, voidaan lapsi ja perhe ohjata lastensuojelun piiriin. Ensisijaisia lastensuojelun tukitoimia ovat avohuollon palvelut. Jos mikään muu tukitoimi ei ole riittävä, vasta sen jälkeen ryhdytään muihin toimiin. Koko ajan tehdään yhteistyötä sekä perheen, että moniammatillisen tiimin kanssa. Aina, kun viranomainen puuttuu perheen yksityisyyteen lapsi- tai perhekohtaista suojelua toteuttaessaan, on otettava riittävällä tavalla huomioon perheen velvollisuus päättää lapsensa hyvinvoinnista ja kasvatuksesta. Viranomainen pyrkii auttamaan vanhempia heidän kasvatustehtävässään tarjoamalla lastensuojelupalveluita, ei omavaltaisesti päättämällä lapsen asioista. (THL 2024.) Kuka tahansa voi tehdä lastensuojeluilmoituksen. Meillä tulevina sairaanhoitajina on ammattimme puolesta velvollisuus tehdä lastensuojeluilmoitus, mikäli kohtaamme työssämme lapsen, jonka hoidon ja huolenpidon tarve, kehitystä vaarantavat olosuhteet tai oma käyttäytyminen edellyttävät mahdollista lastensuojelun tarpeen selvitystä (Lastensuojelulaki 417/2007, 25§). Lastensuojeluilmoitus voidaan tehdä myös lapsen/perheen kanssa yhteistyössä, tai ennakoivasti, ennen vauvan syntymää. Tällöin lastensuojeluasiakkuus alkaa pian vauvan syntymän jälkeen ja perhettä päästään auttamaan saman tien. Lastensuojelun piiriin tultaessa, jokaiselle lapselle/perheelle tehdään henkilökohtainen asiakassuunnitelma ja lapsen perheen kanssa tehdään koko ajan yhteistyötä. Lastensuojelulain tarkoituksensa on turvata lapsen etu, joten myös lasta on kuultava häntä koskevissa asioissa. Lapsen mielipide ja toivomukset on selvitettävä ja otettava huomioon lapsen ikätaso huomioon ottaen. (Lastensuojelulaki 417/2007, 20§.)

Lastensuojelun tarkoituksena on turvata lapsen turvallinen ja tasapainoinen kasvu ympäristö, tasapainoinen ja monipuolinen kehitys, sekä erityinen suojelu. Lastensuojelun lainsäädännön valmistelusta, sekä yleisestä ohjauksesta vastaa sosiaali- ja terveysministeriö. Hyvinvointialueet vastaavat lastensuojelupalveluiden järjestämisestä, joko itse tuotettuna tai ostopalveluna. Jos palvelut on ostettu muualta, hyvinvointialueen on itse valvottava niitä. Lastensuojelusta säädetään lastensuojelulaissa ja lapsen oikeudet on säädetty Suomen perustuslaissa. Euroopan ihmisoikeussopimus ja YK:n lapsen oikeuksien yleissopimus sitovat myös Suomea. Niissä veloitetaan lapsen edun laittaminen etusijalle kaikessa viranomaistoiminnassa. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2022.)

Lastensuojelutyö on moniammatillista yhteistyötä eri tahojen välillä. Myös laki velvoittaa moniammatilliseen yhteistyöhön muun muassa lastensuojelulaitosten kanssa (Lastensuojelulaki 417/2007, 14§.)

Lastensuojelutyön vaiheisiin kuuluvat ehkäisevä lastensuojelu, lastensuojeluilmoitus ja lastensuojelutarpeen selvitys, avohuolto, sijaishuolto (=kiireellinen sijoitus tai huostaanotto) ja jälkihuolto. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2022.) Tässä opinnäytetyössä keskitymme sijaishuoltoon, joka käsittää kiireellisen sijoituksen sekä huostaanoton. Nämä on valittu siksi, koska yleensä lapset tulevat Himaharjuun joko kiireellisesti sijoitettuina, tai huostaanotettuina. Jälkihuolto koskee itsenäistyviä nuoria, siksi jätämme pois myös sen, koska se ei ole ikähaarukassa, jota opinnäytetyömme käsittelee. Kiireellisistä sijoituksista ja kiireellisen sijoituksen lopettamisesta päättää lapsen asioita hoitava sosiaalityöntekijä. Kiireellisen sijoituksen jatkamista, tai huostaanottoa ja siihen liittyvää sijaishuoltoa hoitaa sosiaalihuollon johtava viranhaltija. (Lastensuojelulaki 417/2007, 13§.)

Lastensuojelun tilastoraportista (THL 2022) käy ilmi, että 98 634 (9,1 %) lapsesta tehtiin lastensuojeluilmoitus vuonna 2022. Kasvua edellisvuoteen on 5 %. Niin ilmoitusten kohteena olevien lasten määrä, kuin lastensuojeluilmoitustenkin määrä kasvoi edellisvuoteen verrattuna. Kodin ulkopuolelle sijoitettujen alle 18- vuotiaiden lasten määrä oli 17 885 vuonna 2022, täsmälleen sama kuin vuonna 2021. Kiireellisesti sijoitettuina vuonna 2022 oli 4498 lasta (0,4 %) ja huostassa 11 447 (1,1 %) lapsista. Kodin ulkopuolelle sijoitetuista lapsista huostassa oli 65 %. Kiireellisesti sijoitettujen lasten määrä kasvoi 121 lapsella edellisvuodesta ja eniten kiireellisiä sijoituksia oli 15–16-vuotiailla. Huostaanotot taas kohdistuivat erityisesti 13–17 vuotiaisiin. (Terveyden- ja hyvinvoinninlaitos THL 2022.)

5.2 Hoitotyö lasten- ja nuorten koti Himaharjussa

Himaharjun päästrategiana toimii kysymys: Mikä on lapsen etu? Himaharju on yksityinen lastensuojelulaitos, jonka toiminta-ajatuksen lähtökohtana on katkeamaton palveluketju, joka joustaa ja turvaa haasteellisimmatkin kasvunvaiheet turvallisessa ympäristössä. Turvalliset, tutut ja ammattitaitoiset aikuiset turvaavat lapsen ja nuoren kehityksen aikuisuuden kynnykselle saakka. Arjen toimintaa ohjaa ratkaisu- ja voimavarakeskeinen viitekehys, sekä systeeminen ja perheterapeuttinen ajattelu. Näin lapsille saadaan turvattua lastensuojelulaissakin mainittu turvallinen ja tasapainoinen kasvuympäristö, sekä mahdollisuus osallistumiseen ja omiin asioihin vaikuttamiseen. (Himaharju julkaisuaika tuntematon.)

Himaharjun internetsivuilla on kerrottu joka sunnuntai tehtävästä viikkokalenteroinnista, joka auttaa lapsia tulevan viikon hahmottamisessa ja suunnittelussa. Toimintaa ohjaa lasten kanssa yhdessä laaditut säännöt. Päivärytmi on hyvin tärkeä arjen työkalu, sekä ennakoitavuus ja suunnitelmallisuus ovat avainasemassa kaikessa toiminnassa. (Himaharju julkaisuaika tuntematon.)

Yksityisen sosiaalipalvelun tuottajan, joka tuottaa ympärivuorokautisia sosiaalipalveluja, tässä tapauksessa lastensuojelulaitoksen, on haettava lupa aloittaa ja harjoittaa toimintaa oman alueensa aluehallintovirastolta (Laki yksityisistä sosiaalipalveluista 922/2011, 7§). Lapset tulevat Himaharjuun yleensä kiireellisesti sijoitettuina, tai huostaanotettuina ja asuvat siellä pitkän ajan. Lapset sijoitetaan asumaan Himaharjun tiloihin niin, että pienimmät lapset ovat samassa talossa, tytöt samassa talossa, sekä pojat samassa talossa. Kaikille yhteisessä ruokalassa tarjoillaan lounas arkipäivisin. Piha-alueella on yhteiskäytössä savusauna, sekä uima-allas ja harrastusmahdollisuudet ovat monipuoliset. Monitoimiareenalla voi esimerkiksi pelata sählyä, tai skeitata. Bänditoiminta, karaoke, moottoriurheilu (ja huolto), pyöräily, kalastus, ratsastus, puutarhan ja kasvimaan hoito, sekä eläinten hoito

ovat kaikki mahdollista Himaharjun ympäristössä. Sekä tietysti laavulla makkaranpaisto, sekä erilaiset pelit ja leikit on tehty mahdolliseksi. (Himaharju julkaisuaika tuntematon.)

Himaharjun pihapiirissä toimii myös Kiuruveden opetustoimen erityisluokka, jossa työskentelee Kiuruveden kaupungin erityisopettaja, sekä tarvittava määrä avustajia. Jokainen lapsi opiskelee oman, henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman mukaan. Tavoitteena on koulun käyminen normaalissa opetuksessa. Osa oppilaista harjoittelee muun muassa taito- ja taideaineita normaalin opetuksen puolella, kukin omien kykyjensä ja voimavarojensa mukaan. Tavoitteena on, että jokainen nuori saisi vähintään toisen asteen koulutuksen. (Himaharju julkaisuaika tuntematon.)

Kun huomioidaan lasten ja nuorten tarvitsema hoito ja kasvatusta, lastensuojelulaitoksessa paikalla on oltava riittävä määrä henkilökuntaa ja tilojen sekä ympäristön tulee olla asianmukaiset. Lastensuojelulaitoksen tiloissa on oltava riittävä yksityisyyden mahdollisuus jokaiselle lapselle, eli käytännössä oma huone jokaisella lapsella. On myös oltava yhteisiä tiloja, joita jokaisen lapsen on mahdollista käyttää. Yleisenä ohjeena voidaan pitää, että lastensuojelulaitoksen on oltava tilava ja normaalissa ympäristössä sijaitseva perheasunto. Hoitohenkilökuntaa on oltava vähintään seitsemän yhtä yksikköä kohti, jossa on seitsemän asukasta. Jos samassa rakennusryhmässä on enemmän kuin yksi asuinrakennus, hoitohenkilökuntaa tulee olla 24 asukasta kohti vähintään kuusi. Hoito- ja kasvatustehtävissä työskenteleville on määritelty vaatimuksia riittävään pätevyyteen hoidettavaan tehtävään. (Minilex 2015–2024.) Koska Himaharju on erityistason lastensuojelulaitos, siellä on yhtä lasta kohti 1,3 työntekijää (Röntynen, 2024).

5.3 Terveydenhuollon ammattilaisen vastuut Himaharjussa

Jokapäiväisen kasvatustehtävän lisäksi terveydenhuollon ammattilaisena sairaanhoitajan tehtävä on ensisijaisesti huolehtia lääkehoidosta, koska on ammattinsa puolesta saanut laajan koulutuksen lääkehoitoon. Kaikissa yksiköissä, joissa toteutetaan lääkehoitoa, on oltava lääkehoitosuunnitelma. Lääkehoitosuunnitelma on osa omavalvontaa, sekä laatu- ja potilasturvallisuutta. Lääkehoitosuunnitelmassa kuvataan yksikön asiakkaiden tarvitsema lääkehoito, siihen liittyvät osaamisvaatimukset, sekä riskit. Suunnitelman laatii esimies ja sen tarkastaa yksikön lääkehoidosta vastaava lääkäri allekirjoituksellaan. (Aluehallintovirasto julkaisuaika tuntematon.)

Himaharjun lääkehoitosuunnitelman (2024, 4) mukaan lääkehoidon vaativuutta Himaharjussa lisää käytettävien käytös-, mieliala- ja psykelääkkeiden aloitus ja lopetus. Se vaatii henkilökunnalta runsasta lääkehoidon osaamista. Terveydenhuollon ammattilaisen tehtäviin Himaharjussa kuuluu muun muassa lääkemääräysten toteuttaminen, lääkkeiden jakaminen dosetteihin ja asiakkaille, lääkevästteen arviointi ja raportointi, lääkemuutosten huomioiminen, lääkityksen tarkastaminen ja kirjaaminen, lääkityksen aloittaminen, neuvominen ja ohjaaminen, lääkkeiden tilaaminen ja hakeminen apteekista, reseptien uusiminen hoitavalta lääkäriltä, lääkepoikkeamien raportointi, sekä PKV-lääkkeiden laaja-alainen seuranta. Asiakastietojärjestelmänä Himaharjussa on Nappula, johon kaikki lääkehoitoon liittyvät asiat kirjataan. Vaara- ja haittatapaturmista raportoidaan asiakkaan tietoihin ja osana vaara- ja haittatapahtumien ennaltaehkäisyä on esimerkiksi lääkehoitosuunnitelman ajantasaisuus ja siitä raportointi. Poikkeamien läpi käyminen on vastaavan sairaanhoitajan tehtävä ja hän laatii kuukausittain poikkeamista kirjallisen koosteen. Kooste käydään läpi johtoryhmässä ja tiimeissä,

jotta kaikki työntekijät saadaan mukaan kehittämään lääkehoitoa ja toimintaa niin, ettei poikkeamia tulisi. Henkilökunnan osaaminen varmistetaan viiden vuoden välein uusittavilla lääketenteillä, lääkehoitosuunnitelmaan perehtymisellä ja näyttöjen antamisella, sekä suullisella osaamisen varmistamisella. Terveystieteiden ammattilaisen tehtävänä on myös antaa lääkehoitoon liittyvää neuvontaa ja ohjausta asiakkaille, heidän perheilleen ja läheisilleen. (Himaharjun lääkehoitosuunnitelma 2024, 4, 12, 24.)

6 KEHITTÄMISTYÖN TARKOITUS JA TAVOITE

Kehittämistyön tarkoituksena on tuottaa perehdytysmateriaalia lasten- ja nuorten koti Himaharjuun lasten aggressiivisuudesta, väkivaltaisesta käyttäytymisestä, aggressiivisen ja väkivaltaisen käyttäytymisen syistä ja siihen liittyvästä ennakkoinnista. Kehittämistyön tavoitteena on lisätä Himaharjun työntekijöiden tietoisuutta lasten aggressiiviseen ja väkivaltaiseen käyttäytymiseen liittyvistä syistä, sekä väkivaltilanteisiin liittyvästä ennakkoinnista jo perehdytysvaiheessa.

7 KEHITTÄMISTYÖN TOTEUTUS

7.1 Suunnittelu

Kehittämistyölle määriteltiin lineaarisen mallin mukaan tavoite, joka perustui tunnistettuun tarpeeseen (Toikko & Rantanen 2009). Toisen meistä työskennellessä Himaharjussa, alkoi kehittyä ajatus perehdytykseen liitettävästä materiaalista, jossa olisi tietoa lasten (7–12 vuotta) aggressiivisesta ja väkivaltaisesta käyttäytymisestä, koska aiheesta on Himaharjun perehdytysmateriaalissa vähän tietoa. Esittelimme idean Himaharjussa toiminnanohjaajalle ja ideoimme ajatusta yhdessä eteenpäin toteutuskelpoiseksi ja käytännölliseksi Himaharjun käyttöön. Sovimme työn rajaamisesta alakouluikäisiin lapsiin, koska tunteiden hallintaa tulisi opettaa lapsille jo pienestä lähtien. Rajaamalla aiheen tietyn ikäisiin, saimme myös työn laajuuden rajattua sopivaksi. Aihekuvaus ja projektisuunnitelma hyväksyttiin ohjaavalla opettajalla, jonka jälkeen alkoi teoriaosuuden kirjoittaminen. Teimme viimeisenä perehdytysmateriaalin teoriaosuuden pohjalta. Olemme alusta asti olleet yhteistyössä Himaharjun toiminnanohjaajan kanssa ja kesäkuussa 2023 teimme opinnäytetyösopimuksen Himaharjun kanssa. Sopimuksen alekirjoittamisen jälkeen aloitimme teoratiedon laajemman keräämisen ja tutkimisen kehittämistyötä varten.

Suunnitteluvaiheessa työllemme sovittiin aikataulu, mietimme ketkä osallistuvat toimintaan ja miten työ tukee toimeksiantajan tarpeita (Toikko & Rantanen 2009). Suunnitteluvaiheessa keräsimme teoratietoa aggressiivisuudesta, väkivallasta, perehdytyksestä ja ennakoinnista. Lähteinä käytimme internetiä, kirjoja, Ylä-Savon kirjastoverkko Rutakkoa, sekä Savonian tietokantoja. Hyödynsimme tiedonhaussa myös kirjaston tietotärppi-palvelua. Näistä koottu aineisto perustui ammatilliseen teoreettiseen tietoon ja toimi taustoittajana sekä paikantajana opinnäytetyön ammattialaan (Kostamo, Airaksinen & Vilka 2022, 75).

Perehdytysmateriaalin tekemisessä hyödynsimme Himaharjun toiminnanohjaajan kokemusta perehdyttäjänä, että he saivat käyttöönsä sellaisen tiedoston, josta he hyötyisivät mahdollisimman paljon. Häneltä pyydettiin suullista tiedonantoa Himaharjun perehdytyksestä, joka tuli opinnäytetyöhön tiedonlähteeksi. Sovimme yhdessä toiminnanohjaajan kanssa, että hän lukisi tuotoksemme ja pitäisimme Himaharjun henkilökunnalle tilaisuuden, jossa esittelisimme perehdytysmateriaalin heille. Sovimme Himaharjuun kehittämistyön tuotoksen esittelypäiväksi 14.3.2024.

7.2 Toteutus

Opinnäytetyön menetelmäksi olemme valinneet kehittämistutkimuksen. Kehittämistutkimus tuottaa käytännössä toimivia ratkaisuja, ei pelkästään tekstiä (Kananen 2012, 42). Teimme PDF-tiedoston perehdytysmateriaaliksi (Liite 2) lasten- ja nuortenkoti Himaharjun käyttöön lasten aggressiivisesta ja väkivaltaisesta käyttäytymisestä. PDF-tiedoston teimme sähköiseen muotoon, jolloin sen voi tarvittaessa tulostaa.

Toteutus kohdennetaan usein johonkin tiettyyn osaan työyhteisöstä, jolloin se pyritään rajaamaan mahdollisimman tarkasti (Toikko & Rantanen 2009). Toteuttamisvaiheeseen kuului teoratiedon etsimisen lisäksi PDF-tiedoston tekeminen perehdytysmateriaaliin. Teimme PDF-tiedoston, jossa tärkeintä oli, että sisältö on helposti luettava, tiivis, sekä selkeä ja helppolukuinen. Visuaalisuus olisi

selkeä ja hillitty. PDF-tiedosto tehtiin toimeksiantajan toiveesta sellaisena, että sen voi lukea tietokoneelta tai tulostaa. Hyvän perehdytysmateriaalin kriteereinä on sovellettu hyvä oppaan tunnusmerkkejä, eli sen lukeminen on helppoa ja kiinnostavaa, asiat liittyvät yhteen ja asiat esitetään selkeästi. Otsikointi on loogista ja kertoo sisällöstä, joka on perusteltua tietoa. Sisältö on ymmärrettävää ja selkeää kieltä. Selkeä kieli on yleiskieltä, eikä sisällä vaikeaselkoisia rakenteita, tai erikoista sanastoa. Teknisesti saavutettavasta sisällöstä ei ole hyötyä, jos sisältöä on vaikea ymmärtää. Oppaassa on perusteltu, mitä hyötyä on siitä, että toimii oppaan kertomalla tavalla. (Hyvärinen 2005, 1769–73; Saavutettavasti.fi 2024.)

Tuottamamme PDF-tiedoston on tarkoitus toimia perehdytyksen apuna, joten siinä käytettiin argumentoivaa eli perustelevaa tekstiä, jolla haluttiin vaikuttaa asenteisiin ja mielipiteisiin (Niemi, Nietosvuori & Virikko 2006, 160). Palautekyselyn vastauksissa perehdytysmateriaalissa olevan teorian tiedon koettiin olevan selkeä, looginen ja sopivan mittainen ja keskustelussa esiin tulleet asiat lisättiin teorian tietoon. Tällä tavalla saimme tehtyä perehdytysmateriaalia ohjanneiden kriteerien mukaisen materiaalin ja saimme perehdytysmateriaalin vastaamaan Himaharjun tarpeita.

Tilaisuudessa kerroimme opinnäytetyöprosessista, kuinka kaikki sai alkunsa, sekä esittelimme tuotoksemme. Esityksessä oli teorian tietoa aggressiivisuudesta ja väkivaltaisesta käyttäytymisestä sekä väkivaltaisen käytöksen ennakoinnista ja ennakoinnin merkityksestä. Kokosimme myös kirjavinkkejä, joihin jokainen voi halutessaan tutustua ja lukea. PDF-tiedosto perehdytysmateriaalina on helposti saatavilla, sekä osa kestävästä kehityksestä. PDF-tiedosto annetaan Himaharjun käyttöön.

7.3 Arviointi

Arviointi tehdään toteutuksen jälkeen omana vaiheenaan, vaikka arviointia tapahtuu myös muissa vaiheissa koko ajan (Salonen, Eloranta, Hautala & Kinos 2017, 64). Arviointi sisältää pyydetyn palautteen kautta saadun arvioinnin sekä itsearviointin. Pyysimme palautteen tuottamastamme materiaalista työntekijöiltä Webropol-kyselyllä (Liite 1).

Kehittämistyön tuotoksen esittely oli Himaharjussa 14.3.2024. Esittely sovittiin iltapäiväksi, että mahdollisimman moni pääsisi paikalle. Toiminnanohjaaja huolehti työntekijöiden kutsumisesta paikalle. Esitykseen käytettäväksi ajaksi suunniteltiin puolitoista tuntia. Siihen sisältyi esittelyn lisäksi mahdollisesti aiheesta syntyvää keskustelua ja mahdollisuus vastata palautekyselyyn. Teimme esittelyä varten PowerPoint-esityksen. Esittelimme työmme Himaharjussa sovitusti ja saimme palautetta suoraan esittelyn jälkeen. Meillä oli tulostettuna mukana yksi kappale perehdytysmateriaalia, jonka kaikki paikalla olleet saivat lukea läpi ja kertoa mielipiteensä. Perehdytysmateriaalin visuaalisen ilmeen koettiin olevan tylsä ja sellaisenaan raskasta luettavaa. Muutosta visuaaliseen ilmeeseen toivottiin, että jokainen materiaaliin perehtyvä jaksaisi lukea sen alusta loppuun ajatuksen kanssa. Alkuperäinen PDF-tiedosto oli vain pelkkää tekstiä, tiivistettynä teoriaosuudessa esiin tuomiamme asioita. Saimme vapaat kädet muun muassa värien suhteen ja muokkasimme perehdytysmateriaalin visuaalista ilmettä lisäämällä värejä. Selkeyttä tekstiin saimme pilkkomalla tekstiä ”tietoisku”-laatikkoihin. Materiaalissa oleva teorian tietoon lisättiin heidän toiveestaan reaktiivinen ja proaktiivinen väkivalta, sekä aggression hallintamenetelmä ART, jota Himaharjussa käytetään. Olemme teoriaosuudessa kertoneet proaktiivisesta ja reaktiivisesta väkivallasta ja koska sen koettiin oleva tärkeä osa

perehdytysmateriaalissa olevaa tietoa, lisäsimme sen. Muutoin teoriaa oli heidän mielestään hyvä ja riittävä. Toiminnanohjaaja hyväksyi toisen version heti ja oli tyytyväinen uuteen ilmeeseen, sekä teoriaosuuteen.

Webropol-kyselyn perusteella työntekijät saivat uusia näkökulmia työhönsä, liittyen lasten aggressiiviseen ja väkivaltaiseen käyttäytymiseen. Muun muassa siihen, kuinka työssään voisi toimia paremmin ja että jatkossa väkivallasta mahdollisesti keskusteltaisiin enemmän. Kaikki vastaajat olivat sitä mieltä, että omiin vuorovaikutustaitoihin olisi hyvä kiinnittää huomiota, esimerkiksi jutella väkivaltatilanteista jälkeen päin työparin kanssa. Aggressiivisuuden ja väkivallan muodoista tulisi keskustella enemmän, esimerkiksi case-tyyppisesti, joko tiimeissä, tai erikseen siihen järjestettävässä keskustelussa. Väkivallan eri muotojen tunnistamisen koettiin olevan suhteellisen hyvin hallussa. Tähän asiaan auttaa aika ja työkokemus. Kaiken kaikkiaan niin palautekyselyssä, kuin keskustelussakin, esille nousi se, että tästä kyseessä olevasta aiheesta ei voi koskaan puhua liikaa.

Uskomme, että perehdytysmateriaalin käyttöönottoa ja hyödyntämistä edesauttaa se, että Himaharjun tiimit saivat olla mukana materiaalin kokoamisessa kertomalla oman näkemyksensä käytettävyydestä ja antamalla palautetta. Myös Vilkan (2021, 34) mukaan toiminnallisen osuuden kehittämiseen voi ottaa mukaan työntekijöitä, esimerkiksi palautteen antajina. Osallistaminen auttaa tiimejä ottamaan perehdytysmateriaalin paremmin käyttöön omassa työssään

Palautteen tarkoituksena on parantaa ja kehittää myös meidän työtämme (Kostamo ym. 2022, 164). Tämä edistää omaa ammatillista kehitystämme ja pääsemme esittelemään työelämässä tärkeitä vuorovaikutus- ja ryhmätyötaitoja, sekä käytännön toiminnan ohjaamisen taitojamme.

8 POHDINTA

8.1 Toteutuksen ja tuotoksen pohdinta

Opinnäytetyöprosessi eteni lineaarisen mallin mukaan. Prosessi alkoi tavoitteen määrittämisellä, josta etenimme työn suunnitteluvaiheeseen. Suunnitteluvaihetta seurasi toteutusvaihe ja viimeisenä tehtävä arviointivaihe. (Salonen 2013, 15.) Ajankäyttöä ja työn eri vaiheisiin käytettävää aikaa olimme voineet suunnitella ja kalenteroida tarkemmin prosessin eri vaiheissa ja työn edetessä. Etenimme aluksi tasaisesti, kunnes jossain kohtaa tuli pidempiä taukoja ja loppua kohti teimme taas tiiviimmin. Muut kurssit ja oman henkilökohtaisen elämän sovittaminen opinnäytetyöprosessiin oli haastavaa. Alussa teimme usein työtä yhdessä, loppua kohti aikataulujen yhteen sovittaminen oli hankalampaa, joten teimme paljon erikseen omien aikataulumme ja voimavarojemme mukaan. Yhteistyö toimeksiantajan kanssa sujui hyvin koko ajan. Saimme hänet aina tarvittaessa kiinni ja vastaukset esimerkiksi sähköpostilla lähetettyihin kysymyksiin nopeasti. Kokonaisuutena olemme tyytyväisiä lopputulokseen, vaikka työn tekemiseen menikin paljon suunniteltua enemmän aikaa. Myös toimeksiantaja oli tyytyväinen sekä teoriaosuuteen, että perehdytysmateriaaliin, joten se lisäsi myös omaa tyytyväisyyttä. Opinnäytetyön esittelytilaisuudessa saimme aikaan hyvää ja rakentavaa keskustelua ja onnistuimme saamaan Himaharjun käyttöön hyvän perehdytysmateriaalin, johon he olivat tyytyväisiä. Yhteistyö lastensuojelualan ammattilaisten kanssa kasvatti myös meitä ammatillisesti. Himaharju pyysi lupaa saada laittaa opinnäytetyömme heidän nettisivuilleen, mikä kertoo meille sen, että se ovat tyytyväisiä prosessiin ja lopputulokseen.

8.2 Eettisyys ja luotettavuus

Sidonnaisuutena opinnäytetyössämme oli meistä toisen työskentely Himaharjussa kasvattajana. Tämä ei vaikuttanut opinnäytetyöprosessiimme haitallisesti ja opinnäytetyö toteutettiin luotettavasti ja eettisesti. Teimme opinnäytetyötä omalla ajallamme, emmekä saa siitä minkäänlaista korvausta. (Arene 2019.) Käytimme laadukkaita ja ajantasaisia kirjoja, hoitotieteellisiä julkaisuja, sekä kansainvälisiä artikkeleita. Opinnäytetyössämme käytimme vain hyvän tutkimusetiikan mukaista materiaalia. Hyvä tieteellinen käytäntö otettiin huomioon opinnäytetyömme tekemisessä siten, että kunnioitimme muiden tutkijoiden tekemää työtä ja viittasimme heidän tekemiinsä julkaisuihin asianmukaisesti, sekä annoimme heidän saavutuksilleen arvon ja merkityksen. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2023.) Eettisyys näkyy opinnäytetyössämme luotettavina ja ajankohtaisina, tutkittua tietoa olevina lähteinä.

Opinnäytetyöprosessiamme varten emme tarvinneet tutkimuslupaa tai tietosuojaselostetta, koska emme tarvinneet Himaharjun asiakkaista tietoa. Teoriatieto pohjautui yleisesti lasten aggressiiviseen ja väkivaltaiseen käyttäytymiseen. Asia varmistettiin toimeksiantajalta. Otimme huomioon opinnäytetyössämme tietosuojalain. Meillä ei ollut tarvetta käsitellä kenenkään Himaharjun lapsen henkilö- tai terveystietoja missään opinnäytetyöprosessin vaiheessa, emmekä tehneet muistiinpanoja tai kirjallista materiaalia toimeksiantajan asiakkaista tai henkilökunnasta (Tietosuojalaki 1050/2018, 29§). Pyytäessämme toimeksiantajan henkilökunnalta palautetta tekemästämme perehdytysmateriaalista ja sen esittelystä, kerroimme että palautteen antaminen on vapaaehtoista ja että sen voi tehdä nimettömästi. Varmistimme, ettei palautteen antamiseen tarvitse olla muuta lupaa, kuin jokaiselta

työntekijältä erikseen pyydetty suostumus siihen, että palautetta saataisiin käyttää perehdytysmateriaalin hiomiseen lopulliseen muotoonsa.

Opinnäytetyön luotettavuus näkyy toimeksiantajan kanssa tehdyssä yhteistyössä koko prosessin ajan. Toimeksiantaja sai lukea myös ns. väliversioita teoriaosuudesta sekä perehdytysmateriaalista ja kommentoi niitä meille. Annoimme toimeksiantajalle mahdollisuuden esittää kysymyksiä Webropol-palautekyselyssämme. Osa palautekyselyn kysymyksistä pohjautuu toimeksiantajan lähettämiin kysymyksiin, joten perehdytysmateriaali on tehty vastaamaan mahdollisimman hyvin toimeksiantajan tarpeita ja se on heidän toiveidensa mukaan tehty. Saimme toimeksiantajalta käyttöömmme muun muassa Himaharjun lääkehoitosuunnitelman ja heidän tämänhetkistä perehdytysmateriaaliaan. Himaharjun työntekijät saivat olla mukana antamassa palautetta ja omia kehittämisideoitaan tekemästämme perehdytysmateriaalista. Perehdytysmateriaali muokattiin heidän palautteensa perusteella, joten se lisää työn luotettavuutta. Ottamalla mukaan työelämän asiantuntijan lastensuojelulaitoksesta, saimme tehtyä tarkoituksenmukaisen ja heille sopivan perehdytysmateriaalin. Toimeksiantajan palaute meille esittelyn jälkeen oli se, että aihe on erittäin tärkeä ja ettei siitä voi koskaan puhua liikaa. Aihe oli heidän mielestään myös hyvin huomioitu Himaharjun 25. toimintavuoden mukaan väkivaltaan liittyen.

8.3 Ammatillinen kasvu

Savonia on määritellyt seuraavat kompetenssit, joilla mitataan sairaanhoitajatutkinnon ammatillista osaamista: asiakaslähtöisyys, hoitotyön eettisyys ja ammatillisuus, johtaminen ja yrittäjäyys, sosiaali- ja terveydenhuollon toimintaympäristö, näyttöön perustuva hoitotyö ja päätöksen teko, ohjaus- ja opetusosaaminen, terveyden ja toimintakyvyn edistäminen ja sosiaali- ja terveystalvaiden laatu ja turvallisuus. (Savonia-ammattikorkeakoulu julkaisuaika tuntematon.) Ammatillisen kasvun matka sairaanhoitajaksi on ollut valtavan suuri teoritiedon oppimisen ja teoritiedon käytäntöön soveltamisen taival. Opinnäytetyön tekeminen on vahvistanut yhteistyötaitojamme, yhdessä työn tekeminen toi sopivaa painetta työn edistymiseen. Oma ymmärrys kasvoi prosessin aikana valtavasti ja vuorovaikutusosaaminen sairaanhoitajan työssä nousi enemmän merkitykselliseksi. Tutkitun tiedon etsiminen ja käyttäminen vahvistuivat opinnäytetyöprosessin edetessä. Asiantuntijuus kehittyi ja yhteistyö työelämän edustajan kanssa oli opettavaista ja palkitsevaa, sekä vahvasti tiimityöskentelytaitojamme.

Kehittämistyön tekeminen oli pitkä prosessi. Teoritiedon etsiminen tuntui aluksi haastavalta ja koimme tietokantojen käytön haastavana, koska emme osanneet etsiä oikeilla hakusanoilla. Pyy-simme apua Savonian tietotärppi-palvelusta ja saimme siitä konkreettista apua muun muassa hakusanoihin, joita käyttää. Teoriatietoa lapsiin kohdistuvasta väkivallasta löytyi paljonkin, kun taas lasten tekemää väkivaltaa käsittelevää tutkimustietoa oli huomattavasti hankalampi löytää. Päädyimmekin käyttämään lähteinä paljon eri alojen asiantuntijoiden kirjoittamia kirjoja.

8.4 Tuotoksen hyödynnettävyys ja kehittämisideat

Opinnäytetyön tuotoksena tehtyä perehdytysmateriaalia voidaan käyttää uuden työntekijän tai opiskelijan perehdytykseen. Toimeksiantajan perehdytysmateriaalissa ei ole aiemmin ollut lasten aggressiivisesta ja väkivaltaisesta käyttäytymisestä, joten tämän materiaalin kautta taataan kaikille

samanlainen ja yksityiskohtaisempi perehdytys. Perehdytysmateriaali on helposti käytettävissä ja sitä voi päivittää tai täydentää tarvittaessa. Toimeksiantaja koki aiheen erittäin tärkeäksi ja jatkoa ajatellen tekemämme materiaalin pohjalta voisi kehittää esimerkiksi väkivallan eri muotoihin keskittyvää materiaalia. Tai puhuttaessa yli 12-vuotiaiden aggressiivisesta ja väkivaltaisesta käyttäytymisestä, keskusteluun voitaisiin ottaa psyykkisen ja fyysisen väkivallan lisäksi seksuaalinen väkivalta ja itsetuhoisen käyttäytyminen, jonka itse rajasimme työstämme pois. Jatkossa lisämateriaalia voisi työstää myös esimerkiksi vuorovaikutustaitojen ja ennakkoinnin merkityksestä lastensuojelutyössä.

LÄHTEET

- Aittovaara, Anu, Kylmä, Jari, Rauta, Satu, Meriö, Anu, Junntila, Kristiina, Paavilainen Eija & Haapa, Toni 2022. Uusien työntekijöiden kokemukset perehdytyksestä ja sen aikaisesta oppimisesta leikkaus- ja teho-osastoilla – laadullinen tutkimus 20(1), 20–29. <https://shlehti.sairaanhoidajat.fi/digilehti.th-1-2022/1-343>. Viitattu 17.5.2023.
- Aluehallintovirasto julkaisuaika tuntematon. Lääkehoito. Verkojulkaisu. <https://avi.fi/asioi/viranomainen/ohjaus-ja-neuvonta/laakehoito>. Viitattu 8.3.2024.
- Arene 2019. Ammattikorkeakoulujen opinnäytetöiden eettiset suositukset. Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene ry. Verkojulkaisu. Päivitetty 19.12.2023. <https://www.arene.fi/wp-content/uploads/Raportit/2020/AMMATTIKORKEAKOULU-JEN%20OPINN%C3%84YTET%C3%96IDEN%20EETTISET%20SUOSITUKSET%202020.pdf?t=1578480382>. Viitattu 2.5.2023.
- Aronen, Eeva & Lindberg, Nina 2016. Lasten ja nuorten käytöshäiriöt. Teoksessa Kirsti Kumpulainen, Eeva Aronen, Hanna Ebeling, Eila Laukkanen, Mauri Marttunen, Kaija Puura & Andre Sourander (toim.) Lastenpsykiatria ja nuorisopsykiatria. Helsinki: Kustannus Oy Duodecim, 254–263.
- Asikainen, Jaana 2024. Vähemmän väkivaltaa. Sairaanhoidaja-lehti (1)2024. <https://shlehti.sairaanhoidajat.fi/digilehti/1-2024/toissa-1-vahemman-vakivaltaa>. Viitattu 9.3.2024.
- Beyens, Ine, Valkenburg, Patti M. & Piotrowski, Jessica Taylor 2018. Screen media use and ADHD-related behaviors: Four decades of research. *Proceedings Of The National Academy Of Sciences* 115(40). <https://www.pnas.org/doi/full/10.1073/pnas.1611611114#sec-6>. Viitattu 8.6.2023.
- Cacciatore, Raisa & Korteniemi-Poikela, Erja 2019. Sisu, tahto, itsetunto. Portaattitkukupotkuraivareista aggression hallintaan. Minerva Kustannus Oy: Helsinki.
- Cacciatore, Raisa 2007. Aggression portaattit. Opetusmateriaalia kouluille. Opetushallitus. Vammalan kirjapaino Oy, 2007.
- Eklund, Annika 2021. Tervetuloa meille! Uuden työntekijän perehdytys. 2. Painos. Vantaa: Grano Oy.
- Fi-turvallisuuskeskus 2019. Verkojulkaisu. Julkaisuaika tuntematon. <https://www.turvallisuuskoulu.fi/avekki/>. Viitattu 7.2.2024.
- Helakorpi, Satu & Kivimäki, Hanne 2021. Lasten ja nuorten hyvinvointi – Kouluterveyskysely 2021. Tilastoraportti 17.9.2021. <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2021091446139>. Viitattu 15.5.2023.
- Hellsten, Jussi 2021. Helsinki Nuorten Helsinki 2021. Väkivallan muodot. Verkojulkaisu. Päivitetty 16.12.2021. <https://nuorten.hel.fi/terveys-ja-hyvinvointi/ihmissuhteet/lahisuhdevakivalta/vakivallanmuodot/>. Viitattu 23.5.2023.
- Himaharju julkaisuaika tuntematon. Lasten- ja nuorten koti Himaharju. Verkojulkaisu. <https://himaharju.fi/>. Viitattu 2.5.2023.

Himaharju julkaisuaika tuntematon. Perehtyjän muistilista työntekijälle. Lasten- ja nuorten koti Himaharju julkaisuaika tuntematon. Viitattu 8.6.2023.

Himaharjun lääkehoitosuunnitelma 2024. Päivitetty 10.1.2024. Viitattu 9.3.2024.

Hyvärinen, Riitta. 2005. Millainen on toimiva potilasohje? Hyvä kieliasu varmistaa sanoman perillemenon. Verkkojulkaisu. Duodecim 121 (16) <https://www.duodecimlehti.fi/duo95167>. Viitattu 26.02.2024.

Hyvönen, Jatta & Vartiainen, Taru 2021. TUIKE-Ohjaukset – Tunnetaitojen harjoitteluun ja ohjaamisen tueksi lastensuojelussa. Opinnäytetyö. Sosiaalialan tutkinto-ohjelma, Sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala. Savonia-ammattikorkeakoulu. <https://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2021110819409>. Viitattu 28.02.2024.

Kaltiala-Heino, Riittakerttu, Kivikkokangas, Sami, Marttunen, Mauri, Nurmi, Päivi, Röning, Tiina, Schulman, Marja & Sydänmaalakka, Olavi 2013. Lapsen ja nuoren viha. PS-kustannus: Jyväskylä.

Kananen, Jorma 2012. Kehittämistutkimus opinnäytetyönä. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja 134.

Koivuluhta, Elena 2021. "Väkivallan uhka on aina läsnä" Tutkimus lastensuojelun sosiaalityönrekkijöiden kokemasta asiakasväkivallasta. Pro gradu- tutkielma. Sosiaalitieteiden laitos, sosiaalityön koulutusohjelma. Turun yliopisto. <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2021052030872>. Viitattu 22.5.2023.

Korhonen, Laura 2021. Duodecim Terveyskirjasto 2021. Lapsen aggressiivisuus ja väkivaltaisuus. Verkkojulkaisu. <https://www.terveyskirjasto.fi/pla00026/lapsen-aggressiivisuus-ja-vakivaltaisuus?q=aggressiivisuus>. Julkaistu 26.11.2021. Viitattu 23.5.2023.

Kostamo, Pipsa, Airaksinen, Tiina & Vilka, Hanna 2022. Kirjoita itsesi asiantuntijaksi, opas toiminnalliseen opinnäytetyöhön. Helsinki: Art House Oy.

Käytöshäiriöt (lapset ja nuoret) Käypä Hoito-suositus. Suomalaisen Lääkäriseuran Duodecimin, Suomen lastenpsykiatriyhdistyksen, Suomen nuorisopsykiatrisen yhdistyksen ja Suomen Psykiatriyhdistyksen Nuorisopsykiatrisen jaoksen asettama työryhmä. Helsinki: Suomalainen lääkäriyhdistys Duodecim, 2018. <https://www.kaypahoito.fi/kht00135>. Viitattu 29.2.2024.

Laki yksityisistä sosiaalipalveluista 922/2011. <https://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2011/20110922>. Viitattu 19.12.2023.

Lappalainen, Raimo 2025. Kosketusopas hoitohenkilökunnalle asiakkaan liikkumisen avustamiseen. Opinnäytetyö. Fysioterapian koulutusohjelma, Sosiaali- Terveys- ja Liikunta-ala. Savonia Ammattikorkeakoulu. <https://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-201505086990> Viitattu 29.02.2024.

Lastensuojelulaki 417/2007. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417#L1P2>. Viitattu 29.2.2024.

Lastensuojelun keskusliitto 2023. Miten vaikutan ja viestin lastensuojelusta? Verkkojulkaisu. Julkaistu 3/2023. https://www.lskl.fi/wp-content/uploads/2023/09/2023MitenVaikutanJaViestinLastensuojelusta_final.pdf. Viitattu 4.2.2023.

- Malo, Claire, Moreau, Jacques, Lavergne, Chantal & Hélie, Sonia 2016. Psychological Maltreatment, the Under-Recognized Violence Against Children: A New Portrait from Quebec. *Child Welfare* 95(1) 77–99. <https://search-ebscohost-com.ezproxy.savonia.fi/login.aspx?direct=true&AuthType=ip,shib&db=cui&AN=124228782&lang=fi&site=ehost-live&authtype=ip,shib&custid=s4778224>. Viitattu 6.6.2023.
- Mielenterveystalo 2022. Perustietoa aggressiosta. Verkkojulkaisu. Julkaistu 6.5.2022. <https://www.mielenterveystalo.fi/fi/aggressio-vakivalta/perustietoa-aggressiosta>. Viitattu 24.4.2023.
- Mieli.fi, 2021. Suomen mielenterveys ry. Verkkojulkaisu. Päivitetty 23.8.2021. <https://mieli.fi/vaikeaelamantilanne/vakivalta/henkinen-vakivalta-satuttaa-sisaltapain/>. Viitattu 23.5.2023.
- Minilex 2015–2024. Lastensuojeluyksikkö. <https://www.minilex.fi/a/lastensuojeluyksikk%C3%B6>. Viitattu 28.2.2024.
- Niemi, Terttu, Nietosvuori, Leena & Virikko, Helena 2006. Hyvinvointialan viestintä. 1. Painos. Helsinki: Edita Prima.
- Oblak, Tina & Skela-Savič Brigita 2017. The attitude of employees in perioperative nursing to training new employees in the workplace: an example of one organization. *Obzornik zdravstvene nege* 51 (3), 190–206. <https://doi-org.ezproxy.savonia.fi/10.14528/snr.2017.5L3.I78> Viitattu 8.6.2023.
- Psychology Tools 2021. Performance and the Yerkes-Dodson law. Verkkojulkaisu. Päivitetty 26.11.2021. <https://www.psychologytools.com/resource/performance-and-the-yerkes-dodson-law/>. Viitattu 29.11.2023.
- Puustjärvi, Anita & Repokari, Leena 2017. Lasten käyttöhäiriöihin tulee puuttua ajoissa. *Suomen lääkärilehti* 72(21), 1364–1367. <http://www.laakarilehti.fi/pdf/2017/SLL212017-1364.pdf>. Viitattu 15.5.2023
- Rucklidge, Julia, Eggleston, Matthew, Johnstone, Jeanette, Darling, Kathryn & Frampton, Chris 2017. Vitamin-mineral treatment improves aggression and emotional regulation in children with ADHD. doi: 10.1111/jcpp.12817 Viitattu 8.2.2024.
- Röntynen, Maria 2023. Kysymyksiä Himaharjun perehdytyksestä. Toiminnanohjaaja. Lasten- ja nuorten koti Himaharju. Yksityinen sähköpostiviesti 12.6.2023. Viestin saaja: Jennileena Oravala.
- Röntynen, Maria 2024. Toiminnanohjaaja. Lasten- ja nuorten koti Himaharju. Haastattelu 13.3.2024.
- Saavutettavasti.fi 2024. Selkeä kieli. Verkkojulkaisu. Päivitetty 7.3.2024. <https://www.saavutettavasti.fi/verkkosaltojen-saavutettavuus/selkea-kieli/>. Viitattu 9.3.2024.
- Salonen, Kari 2013. Näkökulmia tutkimukselliseen ja toiminnalliseen opinnäytetyöhön. Opas opiskelijoille, opettajille ja TKI-henkilöstölle. PDF-tiedosto. <https://julkaisut.turkuamk.fi/isbn9789522163738.pdf>. Viitattu 4.4.2024.
- Salonen, Kari, Eloranta, Sini, Hautala, Tiina, Kinos, Sirpa 2017. Kehittämistoiminta ja kehittämisen menetelmiä ammatillisessa korkeakoulutuksessa. PDF-tiedosto. <https://julkaisut.turkuamk.fi/isbn9789522166494.pdf>. Viitattu 30.1.2024.

Savonia-ammattikorkeakoulu julkaisuaika tuntematon. Opinto-opas. SN21KM Sairaanhoidajan tutkinto-ohjelma (monimuotototeutus). Osaamistavoitteet. Verkkojulkaisu. <https://www.savonia.fi/opiskele-tutkinto/tutkinnot-ja-hakeminen/opetussuunnitelmat/?yks=IS&krtid=1364&tab=2>. Viitattu 31.3.2024

Sosiaali- ja terveysministeriö STM 2022. Lastensuojelu. Verkkojulkaisu. Päivitetty 18.11.2022. <https://stm.fi/lastensuojelu>. Viitattu 26.5.2023.

Sundell, Lauri 2014. Työkaverina pelko. PS-kustannus: Jyväskylä.

Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos THL 2022. Lastensuojelu 2022. Tilastoraportti. Yhä useammasta lapsesta tehdään lastensuojeluilmoitus. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/146573/Lastensuojelu_2022.pdf?sequence=1&isAllowed=y. Viitattu 8.6.2023.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos THL 2024. Mitä on lastensuojelu? Verkkojulkaisu. Päivitetty 7.12.2023. https://thl.fi/julkaisut/kasikirjat/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/mita-on-lastensuojelu#Vastuu_lapsen_hyvinvoinnista. Viitattu 20.2.2024.

Terveyskirjasto. Korhonen Laura 2021. Lapsen aggressiivisuus ja väkivaltaisuus. Verkkojulkaisu. Julkaistu 26.11.2021. <https://www.terveyskirjasto.fi/pla00026>. Viitattu 24.4.2023.

Terveyskirjasto. Vuorinen Kaisa 2017. Itsesäätelykyky. Verkkojulkaisu. Julkaistu 6.7.2017. <https://www.terveyskirjasto.fi/Inv00003>. Viitattu 7.2.2024.

Terveysportti 2021. Sanakirjat. Verkkojulkaisu. <https://www.terveysportti.fi/apps/sanakirjat/0/Ite00344>. Viitattu 9.5.2023.

Tietosuoja laki 1050/2018. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2018/20181050>. Viitattu 2.5.2023.

Toikko, Timo & Rantanen, Teemu 2009. Verkkokirja. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-951-44-7732-4>. Viitattu 25.01.2024.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2023. Hyvä tieteellinen käytäntö. Verkkojulkaisu. Päivitetty 20.3.2023. tenk.fi/fi/tiedevilppi/hyva-tieteellinen-kaytanto-htk. Viitattu 2.5.2023.

Tuvya, T. Ansell 2019. An Urban Legend Called "The 7/38/55 Ratio Rule". European Polygraph 13 (2). <http://dx.doi.org/10.2478/ep-2019-0007>. Viitattu 27.2.2024.

Työterveyslaitos 2022. Kunnollinen perehdytys kannattaa aina. Verkkojulkaisu. Päivitetty 9.12.2022. <https://www.ttl.fi/teemat/tyohyvinvointi-ja-tyokyky/tyoura/kunnollinen-perehdytys-kannattaa-aina>. Viitattu 10.5.2023.

Työterveyslaitos 2022. Perehdyttäjän TOP 10 -muistilista. Verkkojulkaisu. Päivitetty 9.12.2022. <https://www.ttl.fi/teemat/tyohyvinvointi-ja-tyokyky/tyoura/tyouralle-kiinnittyminen/perehdyttajan-top-10-muistilista>. Viitattu 10.5.2023.

Työturvallisuuslaki 738/2002. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2002/20020738#L5P27>. Viitattu 13.5.2023.

Unicef 2022. Lasten oikeuksien sopimus tiivistettynä. Verkojulkaisu. <https://www.unicef.fi/tyomme/lapsen-oikeudet/lapsen-oikeuksien-sopimus/lapsen-oikeuksien-sopimus-tiivistettyna/>. Viitattu 25.1.2024.

WHO 2022-2026. World Health Organization violence prevention unit: approach, objectives and activities, 2022–2026. Verkojulkaisu. Julkaisuaika tuntematon https://cdn.who.int/media/docs/default-source/documents/social-determinants-of-health/who_2022_plv_strategy_2022-2026_final-file.pdf?sfvrsn=c819ff54_3&download=true. Viitattu 15.5.2023.

LIITE 1: WEPROPOL-PALAUTEKYSELY

SAVONIA**Palautekyselyn tarkoituksena on saada perehdytysmateriaali
vastaamaan mahdollisimman hyvin Himaharjun tarpeita****Koetko että sait tästä uusia ajatuksia työsi tekemiseen?**

- Kyllä. Jos kyllä, voit kertoa millaisia?
- Ei
- En ole varma, haluan perehtyä asiaan paremmin

Kun perehdytät uutta työntekijää/opiskelijaa, ajatteletko että materiaalista voi olla hyötyä?

- Kyllä
- Ei
- Joiltain osin. Jos joiltain osin, voit kertoa miltä?

Onko perehdytysmateriaali tällaisenaan mielestäsi toimiva?

- Kyllä
- Ei. Jos ei, kerro miten kehittäisit materiaalia?

Vapaa palaute perehdytysmateriaalista. Kommentoi esim. ymmärrettävyys, selkeys. loogisuus, sisältö?

Kuinka usein tiimeissä pitäisi puhua työntekijän vuorovaikutuksen tärkeydestä liittyen lapsen aggressiivisuuteen?

Pitäisikö tiimeissä keskustella aggressiivisuuden ja väkivallan muodoista?

Miten väkivaltaan suhtautumisesta ja toimintamalleista väkivaltatilanteissa tulisi vielä keskustella tiimeissä?

Aggressiivisuuden ja väkivallan muodot, onko niitä vaikea tunnistaa?

LIITE 2: PEREHDYTYSMATERIAALI

LAPSEN AGGRESSIIVINEN JA VÄKIVALTAINEN KÄYTTÄYTYMINEN

Tehty sairaanhoitajaopiskelijoiden opinnäytetyönä, yhteistyössä lasten- ja nuorten koti Himaharjun kanssa

Perehdytysmateriaalia lapsen (7–12 v.) aggressiivisesta ja väkivaltaisesta käyttäytymisestä, sen syistä ja kuinka aggressiivista väkivaltaista käyttäytymistä voisi ennakoida

Sanana aggressiivisuus mielletään usein johonkin negatiiviseen, mutta se on tunteena myös hyödyllinen

Aggressio aikaansaa vihan, itsensä puolustamisen ja hyökkäyshalun

Positiivisena voimavarana aggressio on itseensä uskomista, itsearvostusta, itsepuolustusta ja omien mielipiteiden esiin tuomista = hyvä itsetunto!

Aggressionhallinnan puute johtaa aggressiiviseen käyttäytymiseen -> lapsi altistuu konflikteille, raivokohtauksille ja väkivallalle

Aggressiivisesti käyttäytyvä lapsi tulkitsee ympäristön helposti vihamieliseksi ja uhkaavaksi

Psyykkistä väkivaltaa on:

nöyryyttävä kohtelu: nimittely, arvostelu,
haukkuminen

hallintaan pyrkiminen: uhkailu, kiristäminen,
pelottelu

tarkkailu ja toiminnan rajoittaminen:
vaatimuksia ja pakottaminen toimimaan, kuten
haluaa

Fyysistä väkivaltaa on:

töniminen

potkiminen

lyöminen, läpsiminen

raapiminen

pureminen

vääntäminen

kiinni pitäminen

Lapsen kanssa voi jutella siitä, mitä väkivalta tarkoittaa (ikä- ja kehitystaso huomioon ottaen)

Miettiä yhdessä, mitä suuttuneena saa tehdä ja mitä ei saa tehdä?

Miten jatkossa voisi toimia niin, ettei tarvitsisi rikkoa tavaroita, tai lyödä ketään?

Suuttuneena saa:

kiljua tyynyyn

hyppiä tasajalkaa

mennä omaan huoneeseen
rauhottumaan

pyytää aikuiselta apua
rauhottumiseen

Suuttuneena ei saa:

lyödä ketään

potkia ketään

haukkua ketään

rikkoa tavaroita tai
paikkoja

Väkivaltilanteen jälkeen, kun lapsi on rauhoittunut, tilanteesta jutellaan.

- Mitä tapahtui?
- Kuinka tilanne olisi voitu välttää?
- Millä tavalla jatkossa voisi toimia, kun suututtaa?

Toinen lapsi tarvitsee rauhoittuakseen aikuisen kosketusta, syliä tai lähellä olemista. Toinen lapsi ei voi sietää kosketusta ja haluaa olla rauhassa. Tässä auttaa se, että tuntee lapsen ja hänen tapansa toimia

Aikuisen tehtävä on opettaa lapselle, että tunteitaan täytyy osata säädellä niin, että raivokkaan tunteen tullessa tilanne on hoidettava muutoin, kuin väkivallalla

Normaaliin kehitykseen kuuluu:

uhmaiät

rajojen kokeilu

aggression tunteet

vihan ja raivon tunteet

ahdistuksen tunteet

mustasukkaisuuden tunteet

7–12 v osaa jo hillitä ja säädellä tunteitaan

Ota selvää, miksi lapsi käyttäytyy väkivaltaisesti

Onko hänellä esim. jokin sairaus?

Onko lapsi oppinut käyttäytymään väkivaltaisesti esim. kasvuympäristön takia?

Tutustu lapsen hoito- ja kasvatussuunnitelmaan

Tutustu lapseen

Reaktiivinen väkivalta:	Proaktiivinen väkivalta:
reaktio tilanteessa, jonka lapsi kokee uhkaavana (todellinen tai virheellisesti tulkittu tilanne)	välineellistä väkivaltaa suunniteltua väkivaltaa
lapsi toimii näin, koska ei osaa toimia muulla tavalla väkivallan teko saa tunteen purkautumaan	lapsi toimii jonkin tavoitteen saavuttamiseksi lapsi kokee, että hänen tekonsa ovat oikeutettuja, eikä usein kadu tekojaan
sosiaalisten taitojen ja itsehillinnän puute	ei liity maltin menettämistä, eikä voimakkaita vihan tunteita
lapsi toimii tunnekuohussa ja katu tekoaan jälkikäteen	harkittuja tekoja, jotka vaativat itsehillintää (esim. suunniteltu kosto)

On tärkeää oppia tunnistamaan ja erottamaan reaktiivinen ja proaktiivinen väkivalta. Reaktiivista väkivaltaa käyttävä lapsi voi oppia pois väkivaltaisesta käyttäytymisestä ja hyöttyä käyttäytymiseen liittyvistä harjoituksista

Proaktiivista väkivaltaa käyttävällä lapsella ei yleensä ole muutoshalua, hän ei ole avoimen aggressiivinen vaan ennemminkin kylmänviileä ja harkitseva

VÄKIVALTARISKIEN ENNAKOINTI JA HALLINTA:

Fyysiset turvallisuusratkaisut
 Työturvallisuuden huomiointi
 Työn organisointi
 Työntekijöiden ammattitaitoinen ja turvallinen toiminta
 Yhteiset toimintamallit: AVEKKI, sääntöjen noudattaminen)
 Lääkehoito (muun hoidon rinnalla)

Työntekijän vuorovaikutustaidot: sanaton viestintä merkitsee usein enemmän kuin sanallinen viestintä
 Ajatukset näkyvät kasvoissa ja kuuluvat puheessa
 Ystävällinen, asiallinen ja tasavertainen kohtelu -> ammattimaisuus -> uskottavuus -> luotettavuus
 Luotettava aikuinen on lapselle turvallinen

Aikuisen tulee olla itse rauhallinen, tilanteeseen/tunteeseen ei pidä lähteä mukaan

On tärkeä tunnistaa itsessään niitä tunteita, joita väkivaltatilanteet herättävät ja puhua niistä

Myös omat vihan ja suuttumuksen tunteet ovat normaaleja, tärkeintä on, ettei tällaisten tunteiden anna ottaa valtaa

Omia vuorovaikutustaitoja voi ja kannattaa harjoitella

LASTEN KANSSA KÄYTETTÄVIÄ KEINOJA**TUNTEIDEN HALLINTAAN:**

Piirtäminen tai maalaaminen: minkä värisiä tunteet ovat? Minkä muotoisia? Mitä eläimiä? Mistä tunteet riehaantuvat? Mistä rauhoittuvat?
 Tunteiden esittäminen pantomiimina: yksi esittää ja muut arvaavat
 TUIKE-ohjauskansio

Aggression Replacement Training (ART):
 Toiminnallisia harjoituksia, joilla pyritään sosiaalisen, hyväksytyyn käyttäytymisen vahvistamiseen
 Harjoitteet ovat kolmella tasolla:
 vihanhallinta, tunnetaso
 sosiaaliset taidot, käyttäytymisen taso
 moraalinen perustelu, arvojen ja ajattelun taso
 (Suomen ART ry)

Kirjavinkkejä:

Raisa Cacciatore: Aggression portaat

Päivi Nurmi: Lapsen ja nuoren viha

Maria Matilainen: Neurokirjon oppilas: opettajan ja ohjaajan työkalupakki

Riikka Riihonen & Minna Koskinen: Kuinka kiukku kesytetään?